

RAZISKAVA

Slovenski kulturno-kreativni delavec v času covid-19

Eva MATJAŽ
Polona ČERNIČ
Teja KOSI

II. DEL
Jesen 2020

- 4 Povzetek in priporočila
- 8 Abstract and Recommendations
- 12 Izhodišče
- 14 Metodologija
- 19 Rezultati
- 20 Kakšne ekonomske posledice epidemije covid-19 občutijo delavci v kulturnem in kreativnem sektorju?
- 28 Kakšne so značilnosti ne-dela delavcev kulturno-kreativnega sektorja v času epidemije covid-19?
- 34 Kako delavci vidijo in kako se soočajo s covid-19 krizo?
- 42 Kako odporen je kulturno-kreativni sektor, da to krizo preživi?

Povzetek in priporočila

Povzetek

1.578 kulturno-kreativnih delavcev iz vseh ključnih ustvarjalnih podsektorjev je **od 29. septembra in do pričetka druge ustavitve življenja v Sloveniji, 25. oktobra 2020**, sodelovalo v drugem, jesenskem merjenju, kako covid-19 epidemija vpliva na njihovo delo in življenje. Tako kot spomladi, smo tudi tokrat v raziskavo vključili vse delavce, ne glede na pravni status: študente, delavce prek avtorskih pogodb, samozaposlene v kulturi, samostojne podjetnike, zaposlene v podjetjih in v zasebnih zavodih, društvih in zadrugah ter zaposlene v javnih zavodih ter tudi neprijavljene delavce.

Jesenski izsledki potrjujejo spomladanske napovedi o visoki stopnji ogroženosti številnih profilov delavcev in o hitrem slabšanju razmer v sektorju:

1. Delavci ocenjujejo, da bo **promet v kulturno-kreativnem sektorju v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 upadel za skoraj 40 %**. Povprečna vrednost izgubljenih poslov do konca septembra znaša **16.582 evrov**, do konca leta 2020 je dodatni izpad prihodka ocenjen še na **9.540 evrov**.
2. Najbolj prizadete panoge so bile identificirane že spomladi: **kulturni in kreativni turizem, film in AV, glasba, uprizoritvene umetnosti, fotografija ter moda in oblikovanje tekstilij**. V teh panogah se je vsaj trem četrtinam delavcem letošnji mesečni prihodek znižal oziroma zelo znižal.
3. **57,7 % delavcev zasluži do 1.000 evrov neto mesečno**. Le 17,3 % jih zasluži nad 1.500 evrov. Letos se je dohodek dveh tretjinam delavcem znižal oziroma zelo znižal. Znižal oziroma zelo znižal se je tudi dohodek v 70 % njihovih gospodinjstev.
4. **Skoraj vsak peti delavec dela trenutno nima, 40 % delavcev ga ima nekaj, a ne dovolj**, in prav tolikšen delež do konca leta dela nima zagotovljenega. Tri četrtine vseh delavcev je od pričetka epidemije že dobilo odpoved posla.
5. **Najbolj prekarizirani delavci so tudi najslabše plačani in tem delavcem se je v epidemiji zaslužek tudi v največji meri znižal**. Zaznano je hitro povečevanje razlik med delavci v javnih, varnejših zaposlitvah in prekarnimi zasebniki.
6. **Štirje od desetih delavcev do državne pomoči, čeprav bi jo potrebovali, niso bili upravičeni, oziroma pomoč, ki so jo prejeli, ni zadostovala**. Ti delavci so v tretjini primerov zato, da prebrodijo finančno stisko, za posojilo prosili bližnje.
7. **56,8 % anketiranih vladne ukrepe za pomoč sektorju na petstopenjski lestvici ocenjuje kot nezadostne (1), nadaljnjih 28,6 % kot zadostne (2)**. Delavci ocenjujejo, da vlada pri pomoči namerno ignorira in z ukrepi diskriminira kulturno-kreativni sektor ter da Ministrstvo za kulturo namesto nudenja pomoči z zavlačevanjem nujnih nalog delavce spravlja v še večjo stisko.
8. Delavci so izrazili prepričanje, da bo ta kriza imela več in dolgotrajnejše učinke kot finančna kriza izpred desetletja, in ne verjamejo, da bo v letu 2021 epidemija že za nami. **Poročajo o doživljanju številnih psiho-socialnih in ekonomskih stisk**: občutijo strah in tesnobo, izčrpanost, pojavlja se občutek nesmisla in osamljenosti. Vse več jih drsi v revščino: obračajo vsak evro, imajo težave s plačevanjem najemnine in osnovnih računov.

Povzetek

---

9. Že pomladi smo identificirali nizko odvisnost sektorja od javnega financiranja in jeseni se ti izsledki še enkrat potrjujejo. 18,3 % virov prihodkov v letu 2019 so predstavljali razpisi na lokalni, državni in EU ravni, 70,1 % prometa predstavlja delež od prodaje izdelkov in storitev. Posredno iz razpisov naj bi bilo financiranih še 11,3 % prodajnega prometa. Skratka, **odvisnost od razpisnih sredstev kulturno-kreativnega sektorja je tudi z upoštevanjem posrednega financiranja prodaje iz razpisov nizka, 29,6 %, kar izpodbija ustaljena prepričanja o veliki odvisnosti tega sektorja od javnega denarja.**
10. **Skoraj vsak tretji delavec mora za preživetje opravljati dodatne dejavnosti**, ki niso povezane z njihovim poklicnim poslanstvom. V polovici primerov so ta dela izven kulturno-kreativnega sektorja. Najpogosteje gre za opravljanje **gostinskih poklicev, nego in varstvo, čiščenje, delo v prodaji, poučevanje, administrativno delo ter različna fizična in dostavna dela.**
11. Delavci so izpostavili **nujnost snovanja in implementiranja dodatnih rešitev za čimprejšnje reševanje sektorja**. Predpogoj za ustrezne rešitve je vzpostavitev kakovostne komunikacije med KKS zagovorniki in vlado (oziroma Ministrstvom za kulturo). Predlagajo številne konkretne rešitve spodbud za sektor, najpogostejše so: **uvedba bonov za kulturo, vpeljava univerzalnega temeljnega dohodka za vse državljane brez dodatnih pogojev in začasne davčne olajšave, ki bodo spodbudile okrevanje sektorja.**

Priporočila

Priporočilo ob zaključku pomladanskega merjenja je bilo, da so slovenski ustvarjalci že pred krizo živeli skromno, večina iz rok v usta, in da se je marsikdo že, številni pa se še bodo poleti znašli v hudi socialni stiski, zato je ukrepanje za reševanje kulturno-kreativnega sektorja nujno še pred poletjem. **Jesenski podatki kažejo, da so bili ukrepi pomoči nezadostni in v kombinaciji s strogimi pravili organiziranja kulturnih dogodkov za marsikatero podpanogo in delavce uničevalni.**

Na pragu zime so se številni, še posebej prekarni delavci kulturno-kreativnega sektorja, znašli tudi na pragu revščine. To niso profili delavcev, ki ustvarjajo nizko dodano vrednost, to so v povprečju izredno visoko izobraženi in kvalificirani posamezniki, ki lahko ob pravilni spodbudi družbo bogatijo na najrazličnejših nivojih. Prihodnost dela se pogosto slika kot avtomatizirana, robotizirana in prav ustvarjalni poklici so tisti, ki jih bodo stroji najtežje nadomestili. **Daljnovidne države zato razvijajo in spodbujajo kulturno-kreativni sektor, saj se zavedajo, da je to področje ključ do uspešne prihodnosti dela.** Te države so kulturno-kreativni sektor temeljito podprle tudi v času epidemije covid-19, saj gre za krhko panogo, ki sestoji iz množice samozaposlenih, ki jih tovrstni ekonomski pretresi najhitreje in najmočneje prizadenejo.

To ni poziv, da se kulturno-kreativni sektor v času epidemije covid-19 v Sloveniji obravnava kakorkoli izjemno. To je le premislek za enakovredno obravnavo in pomoč sektorju, ki ga je epidemija, poleg gostinstva in turizma, prizadela najmočneje. **To je poziv, da se s takojšnjimi državnimi in lokalnimi spodbudami podpre sektor, ki v Sloveniji združuje 7 % vseh zaposlenih** in ki je v letu 2017 po podatkih Centra za kreativnost in Inštituta za ekonomska raziskovanja* ustvaril skoraj tri milijarde prometa, torej več kot celotna kemična industrija.

Kultura se ne sme meriti le v evrih, čeprav podatki kažejo, da se kultura še kako izplača.

*Murovec, N., Kavaš, D., Bartol, T., 2020. Statistična analiza stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017. Ljubljana: Center za kreativnost, Muzej za arhitekturo in oblikovanje.

Abstract and Recommendations

Abstract

Between 29 September and 25 October 2020, when the second lockdown in Slovenia began, **1,578 workers from all key subfields of the cultural and creative sectors** participated in the second, autumn survey on the impact of the Covid-19 crisis on their work and life. Like in spring, the survey targeted all workers, regardless of their legal status: students, contract workers, the self-employed in culture, private entrepreneurs, those employed in companies, private institutions, associations and cooperatives, those employed in public institutions as well as unregistered workers.

The autumn results confirm our spring predictions that a number of worker profiles would be at risk and the situation in both sectors would deteriorate rapidly:

1. The workers estimate that **business in the cultural and creative sectors in 2020 will decrease by nearly 40% compared to 2019**. As at the end of September, the average business losses amounted to **EUR 16,582**, and another **EUR 9,540** in earnings is expected to be lost by the end of 2020.
2. The most affected fields were identified back in spring. These are: **cultural and creative tourism, film and audio/video, music, performance arts, photography, and fashion and textile design**. At least three quarters of workers in these fields have seen their monthly incomes drop or drop considerably.
3. **57.7% of workers earn up to EUR 1,000 net per month**. Only 17.3% have a monthly income of more than EUR 1,500. Two thirds of workers have seen their incomes drop or drop considerably this year. 70% of households incomes have also dropped or dropped considerably.
4. **Nearly one in five workers is currently out of work, 40% of workers have some work but not enough**, and another 40% do not have guaranteed work until the end of the year. Three quarters of all workers have already received cancellations since the beginning of the epidemic.
5. **The most precarious workers are also the least paid, their incomes having gone down the most as a result of the epidemic**. A growing gap between workers in safer, public jobs and precarious self-employed workers has been detected.
6. **Four out of ten workers are not entitled to Government support even though they need it or have received insufficient support**. A third of them have asked their loved ones for a loan to survive their financial hardships.
7. On a five-point scale, **56.8% of workers estimate the Government measures aimed at helping the two sectors as insufficient (1) and a further 28.6% as sufficient (2)**. According to them, the Government measures deliberately ignore and discriminate against the cultural and creative sectors, while the Ministry of Culture, instead of providing assistance, is putting off urgent tasks, thereby causing the workers even greater distress.
8. The workers think that the effects of the crisis will be more numerous and far-reaching than the financial crisis a decade ago and do not believe that the epidemic will be behind us in 2021. **They report experiencing various psychosocial and economic difficulties**: feelings of fear and anxiety, exhaustion, meaninglessness and loneliness. More and more of them are being pushed into poverty, trying to make every euro count, finding it difficult to pay rent and essential bills.

Abstract

---

9. The autumn results confirm the low dependence of the two sectors on public funding identified in spring. In 2019, 18.3% of sources of earning were calls for applications on the local, state and EU levels, while 70.1% of revenue was generated through the sale of products and services. Another 11.3% of sales revenue was financed indirectly from calls for applications. **In short, even counting the indirect financing of sales, the dependence of the cultural and creative sectors on calls for applications is a low 29.6%, which refutes the common belief about the sectors' great dependence on public funding.**
10. To make a living, **nearly one in three workers have to do other work not related to their profession.** In one half of the cases, these jobs are outside the cultural and creative sectors. The most common examples include **hospitality jobs, nursing and care, cleaning, sales, teaching, administrative work and various physical and delivery jobs.**
11. **The workers stressed the necessity of coming up with and implementing further solutions for the speedy recovery of the two sectors.** The prerequisite to finding the appropriate solution is establishing good communication between sector advocates and the Government (or the Ministry of Culture). They propose many concrete solutions to incentivise the sectors, the most common being: **introducing vouchers for culture, implementing the universal basic income for all citizens without any additional conditions and temporary tax reliefs that will facilitate the sectors' recovery.**

Recommendations

The conclusion at the end of the spring survey being that Slovenian artists had led modest lives even before the crisis, mostly living hand to mouth, and that many people would find themselves – and some already had – in a difficult financial situation, it was recommended that action be taken before the summer to save the cultural and creative sectors. **The autumn data shows that the support measures have been insufficient and, combined with the strict rules on organising cultural events, devastating for numerous fields and workers.**

With winter right around the corner, many people, the precarious workers of the cultural and creative sectors in particular, have found themselves just above the poverty line. These are not profiles who generate a low added value but are, on average, extremely well educated and qualified individuals who, with the right encouragement, can enrich society on various levels. The future of labour often being portrayed as automated, robotised, creative professions will be the most difficult to replace by machines. **The cultural and creative sectors are therefore developed and encouraged in far-sighted countries, as the latter are aware that this area is the key to a successful future of labour.** These countries have provided substantial support for the cultural and creative sectors during the Covid-19 epidemic, the two representing large numbers of self-employed workers who are the first to suffer the consequences of such economic shocks and the most affected by them.

This is not a call for giving the cultural and creative sectors special treatment during the Covid-19 epidemic in Slovenia. It merely provides food for thought about affording equal treatment and assistance to the two sectors that, beside hospitality and tourism, were most affected by the epidemic. **It is a call for immediate state and local incentives to support the sectors that represent 7% of all workers in Slovenia** who, according to the Centre for Creativity and the Institute for Economic Research*, generated a nearly three billion euros in 2017, i.e. more than the entire chemical industry.

Although culture cannot be measured only in euros, the data shows that culture certainly pays off.

*Murovec, N., Kavaš, D., Bartol, T., 2020. Statistična analiza stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017. Ljubljana: Center za kreativnost, Muzej za arhitekturo in oblikovanje.

Izhodišče

Od pričetka našega pomladnega merjenja do zaključka jesenskega anketiranja sta minila 202 dneva. Tako kot pomladi je tudi sedaj v jeseni v Sloveniji večinoma življenje za nedoločen čas ustavljeno, med drugim so, z izjemo knjižnic, zaprte tudi vse kulturne ustanove. Slovenija ima ta trenutek eno najslabših epidemioloških slik v Evropi. Medtem ko je drugi val na vrhuncu, nas strokovnjaki že svarijo, da v začetku 2021 zagotovo prihaja še tretji val covid-19 epidemije.

Kulturno-kreativni sektor (KKS) zajema širok spekter profilov delavcev in združuje številna poklicna podpodročja. Čeprav je v prvem merjenju že 77 % od 1.521 anketiranih delavcev poročalo o odpovedi posla v marcu, aprilu in maju, se je tudi kazalo, da niso vse podpanoge sektorja enako prizadete. Največ delavcev, ki so pomladi obsedeli doma brez dela, je bilo filmskih in AV ustvarjalcev, delavcev na področju uprizoritvenih umetnosti, glasbe, fotografije in kulturno-kreativnega turizma. Zaskrbljujoče so bile tudi ugotovitve, da je več kot tretjina anketiranih že pred krizo imela neto mesečni dohodek med 500 in 1.000 evri, zgolj 18,4 % vprašanih pa višjega od 1.500 evrov.

Pomladni rezultati so pokazali, da so slovenski kulturno-kreativni delavci že pred krizo živeli skromno, iz rok v usta, ter da se bo marsikdo ob nadaljnji zamrznitvi kulturnega dogajanja že poleti znašel v hudi socialni stiski.

Kulturno-kreativni sektor ni edina panoga, ki jo je že prvi val epidemije covid-19 močno prizadel. Vsekakor pa je to področje, ki je tudi v poletnih mesecih sproščanja ukrepov ostalo prikrajšano za posebne krizne spodbude kot npr. bone za rehabilitacijo turistične panoge, ki bi mu vsaj malenkost olajšale preživeti napovedano težko jesen in zimo. Strogi ukrepi organiziranja dogodkov so namreč povzročili številne odpovedi programov oziroma predstavitev produkcij v negotovo prihodnost.

Namen jesenskega merjenja je preveriti realnost ocen prizadetosti sektorja, ki so jih delavci napovedovali spomladi. Poleg tega želimo izmeriti posledice omejitev delovanja podpodročij kulturno-kreativnega sektorja v poletnem obdobju. Identificirali bomo najbolj prizadete skupine delavcev in oblikovali priporočila odločevalcem za blaženje posledic, saj po napovedih medicinske stroke sektor čaka vsaj še polletno omejevanje delovanja. Prav zato bomo naše merjenje še tretjič ponovili spomladi 2021, saj je pomembno, da se vpliv, kako covid-19 epidemija vpliva na življenje in delo delavcev kulturno-kreativnega sektorja, spremlja kontinuirano.

Metodologija

Metoda

Anketni vprašalnik je vseboval 55 vprašanj.

Uporabljeni so bili naslednji tipi anketnih vprašanj:

- 13 vprašanj je bilo izbirnih,
- 5 vprašanj je bilo odprtih,
- 13 vprašanj je bilo kombiniranih,
- 11 vprašanj je vključevalo mersko lestvico,
- 13 vprašanj je bilo številskega tipa.

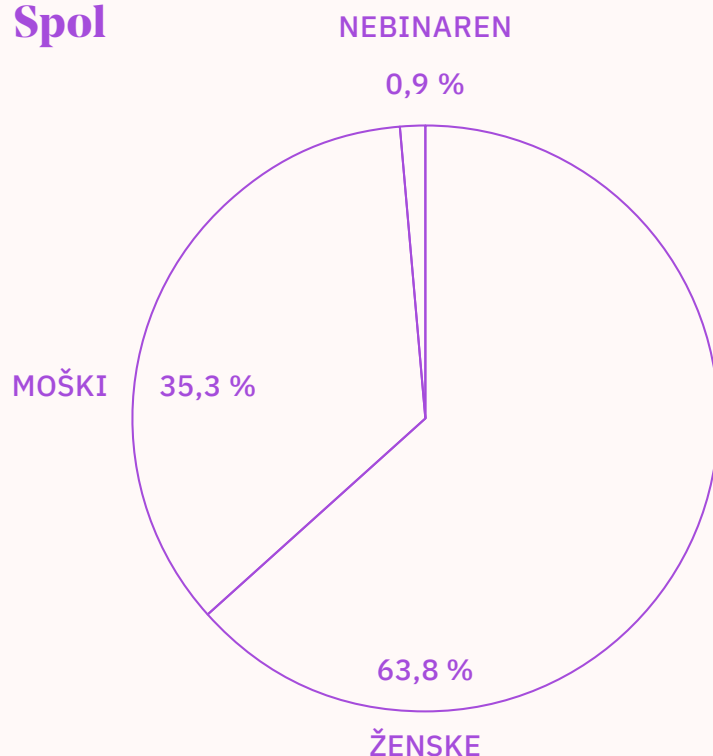
Vprašalnik je bil aktiven 27 dni, od 29. septembra do 25. oktobra 2020.

Povabilo za reševanje je bilo prek celotnega obdobja objavljeno na Facebook in Instagram profilu Poligon kreativnega centra in Centra za kreativnost. Vabila za reševanje so se pošiljala tudi prek spletne pošte in prek novice Centra za kreativnost ter številnih drugih partnerskih organizacij, ki delujejo na polju kulturno-kreativnega sektorja.

Vzorec

Vprašalnik je rešilo **1.578 delavcev** slovenskega kulturno-kreativnega sektorja.

Spol

Izobrazba

3,1 %	DOKTORAT
9,5 %	ZNANSTVENI MAGISTERIJ
41,4 %	UNIVERZITETNA / 2. STOPNJA BOLONJSKE
25,5 %	VIŠJEŠOLSKA
18,4 %	SREDNJEŠOLSKA
2,2 %	BREZ, OSNOVNOŠOLSKA ALI POKLICNA

Povprečna starost

anketiranca je 38,3 let.

Povprečno število let delovnih izkušenj v KKS

znaša 12,4 let.

31,2 % anketirancev je že sodelovalo v našem pomladanskem merjenju, 58,1 % je prvič sodelovalo jeseni, 10,6 % pa ni prepričanih, ali so v merjenju sodelovali tudi spomladi.

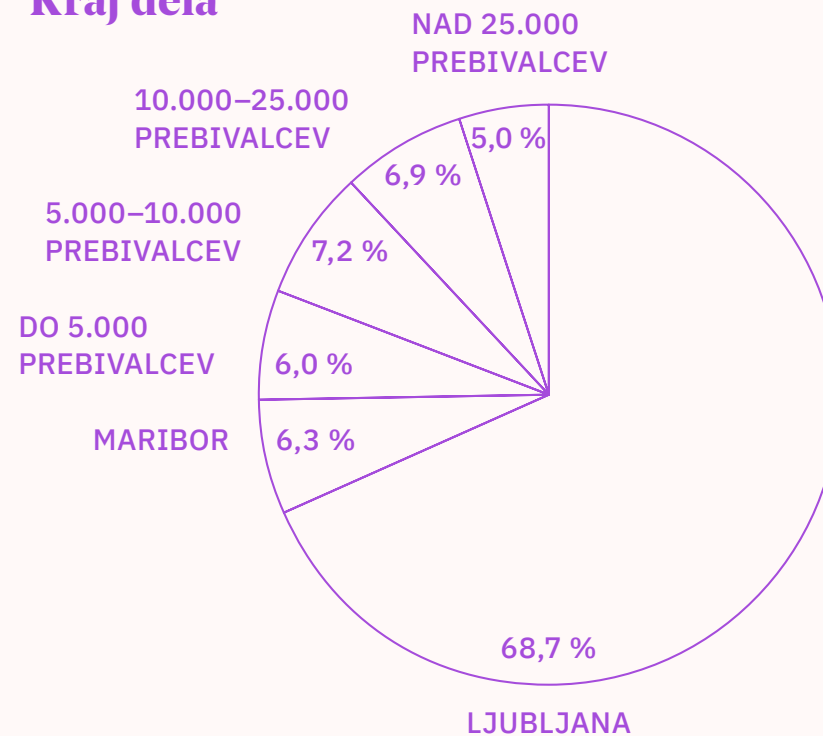
Vzorec

Vprašalnik je rešilo **1.578 delavcev** slovenskega kulturno-kreativnega sektorja.

Regija bivanja

72,2 %	OSREDNJSLOVENSKA
7,7 %	PODRAVSKA
4,5 %	GORENJSKA
3,2 %	OBALNO-KRAŠKA
3,0 %	SAVINJSKA
2,5 %	GORIŠKA
1,7 %	JUGOVZHODNA SLOVENIJA
1,7 %	PRIMORSKO-NOTRANJSKA
1,1 %	KOROŠKA
1,1 %	POMURSKA
0,7 %	POSAVSKA
0,7 %	ZASAVSKA

Kraj dela

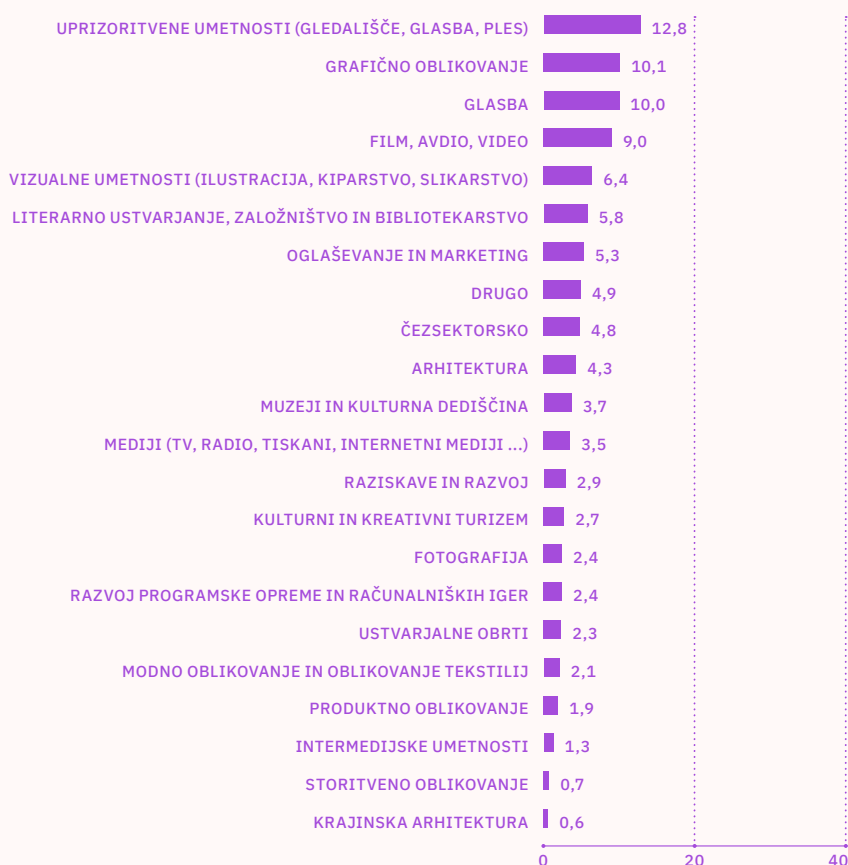

Vzorec

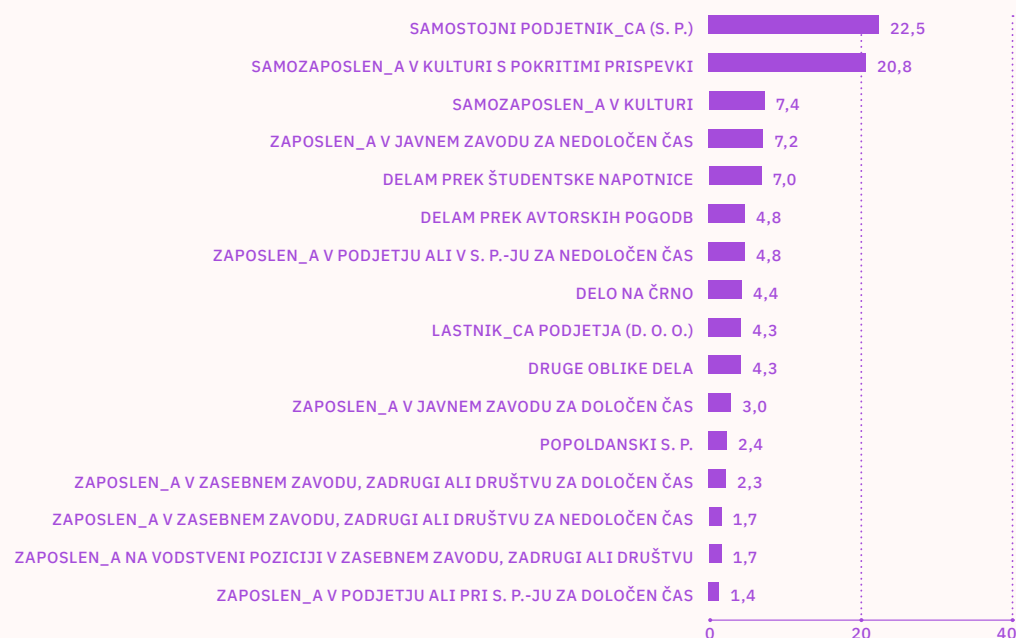
Največ anketiranih delavcev deluje na glavnem podpodročju uprizoritvene umetnosti, grafično oblikovanje, glasba ter film in AV. Najmanj sodelujočih v raziskavi deluje na glavnem polju krajinske arhitekture, storitvenega oblikovanja in intermedije. Desetina delavcev deluje zgolj na glavnem podpodročju, 42,8 % na dveh, skoraj polovica je dejavna na treh ali več podpodročjih.

Največ delavcev ima status samostojnega podjetnika in samozaposlenega v kulturi s pokritimi prispevki. Najmanj kulturno-kreativnih delavcev sodelujočih v raziskavi deluje kot zaposleni v podjetju ali s.p.-ju za določen čas ter zaposleni v zasebnem zavodu, zadrugi ali društvu za nedoločen čas ali na vodstveni poziciji.

Slika 1 – Delavci po glavnih podpodročjih KKS (v %).

Slika 2 – Delavci po pravnih statusih (v %).

🔍 Kakšna je tvoja oblika delovanja v kulturnem ali kreativnem sektorju?

🔍 Katero je glavno področje tvojega delovanja v kulturno-kreativnem sektorju?

10,0 % DELAVCEV DELUJE SAMO NA GLAVNEM PODPODROČJU. OD TISTIH, KI DELUJEJO NA VEČ KOT ENEM PODROČJU, JIH 42,8 % DELUJE NA DVEH IN 57,2% NA TREH ALI VEČ PODPODROČJIH KKS.

NAJPOGOSTEJŠI ODGOVOR ZA DRUGE OBLIKE DELA V SLIKI 2 JE MEŠANI STATUS.

Rezultati

I. Kakšne ekonomske posledice epidemije covid-19 občutijo slovenski delavci v kulturno-kreativnem sektorju?

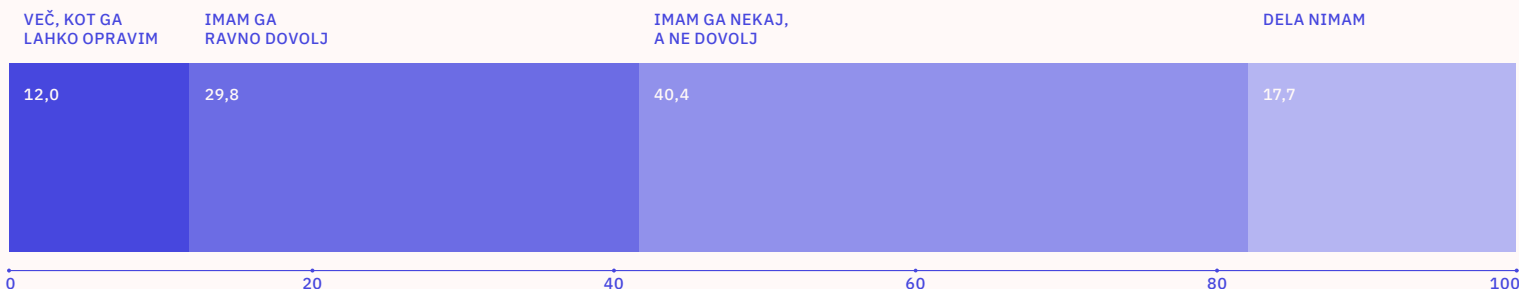
- Kolikšen obseg dela imajo delavci ta trenutek? Koliko zagotovljenega dela imajo do konca leta?
- Koliko delavcev je od marca do konca septembra dobilo odpoved poslov? Kolikšna je vrednost že izgubljenih poslov in ocena vrednosti izgube poslov do konca leta 2020?
- Kolikšen bo upad prometa v letu 2020 v primerjavi z 2019?
- Kateri so ključni razlogi slabega poslovanja v letu 2020 kot posledica epidemije?
- Kolikšen delež jih najema poslovne prostore? In kolikšen delež med njimi se je uspel dogovoriti za zmanjšanje najemnine?

I.I Trenutni obseg dela

41,8 % vseh delavcev ima trenutno ravno dovolj ali celo več dela kot ga lahko opravijo. 40,4 % je tistih, ki imajo dela nekaj, a ne dovolj. Skoraj vsak peti delavec (17,7 %) je trenutno brez dela.

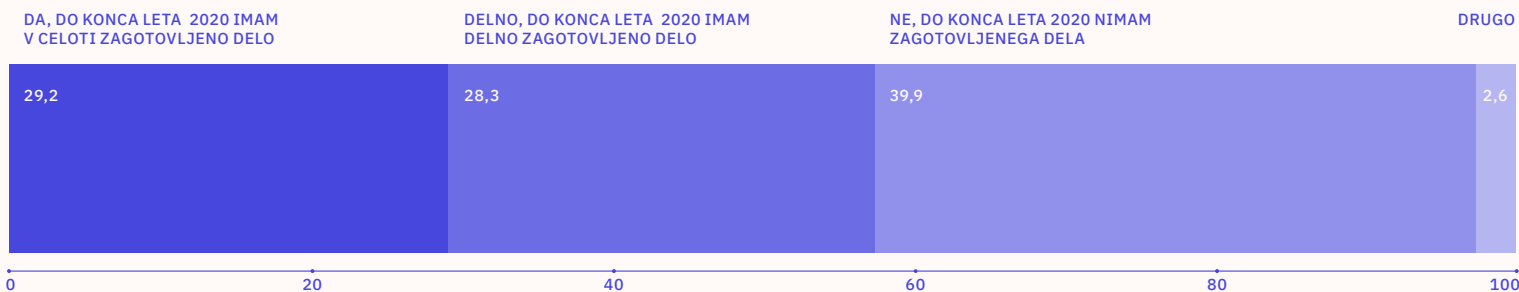
Skoraj 30 % delavcev ima do konca leta zagotovljeno delo v celoti in prav tolikšen delež ima delo vsaj delno zagotovljeno. Najvišji, 40 %, predstavljajo tisti, ki do konca leta dela nimajo zagotovljenega.

Slika 3 – Delež trenutno plačanega dela (v %).

🔍 Koliko plačanega dela imaš trenutno?

Slika 4 – Delež zagotovljenega dela do konca leta 2020 (v %).

🔍 Ali imaš do konca leta 2020 že zagotovljeno delo?

“Trenutno je nek “sumljiv” val dela, ker se zdi, da vsi lovijo, kar se da “podelat” pri projektih, preden se ponovno poostrijo ukrepi zaradi covida ...”

I.II Odpovedani posli

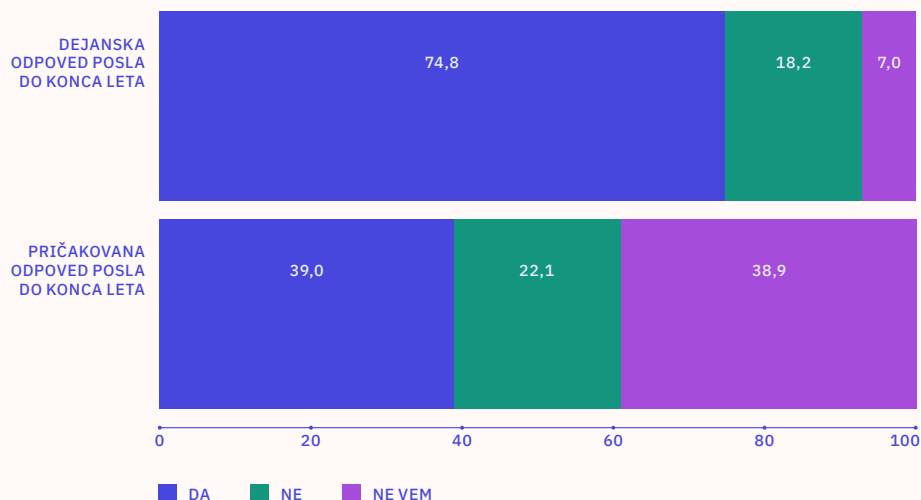
Tri četrtine vseh delavcev so od pričetka epidemije do jeseni že dobile odpoved posla. Štirje od desetih vprašanih pričakujejo, da bodo posel do konca leta še izgubili in skoraj enak delež ni prepričan, ali bodo do konca leta posel obdržali ali ne.

18,2 % delavcev je od začetka epidemije posel v celoti obdržalo in 22,1 % do izteka leta ne pričakuje odpovedi.

Povprečna vrednost izgubljenih poslov v sedmih mesecih od pričetka pandemije znaša 16.582 €. Ocenjena vrednost izpada za zadnje tri mesece leta 2020 je 9.540 €.

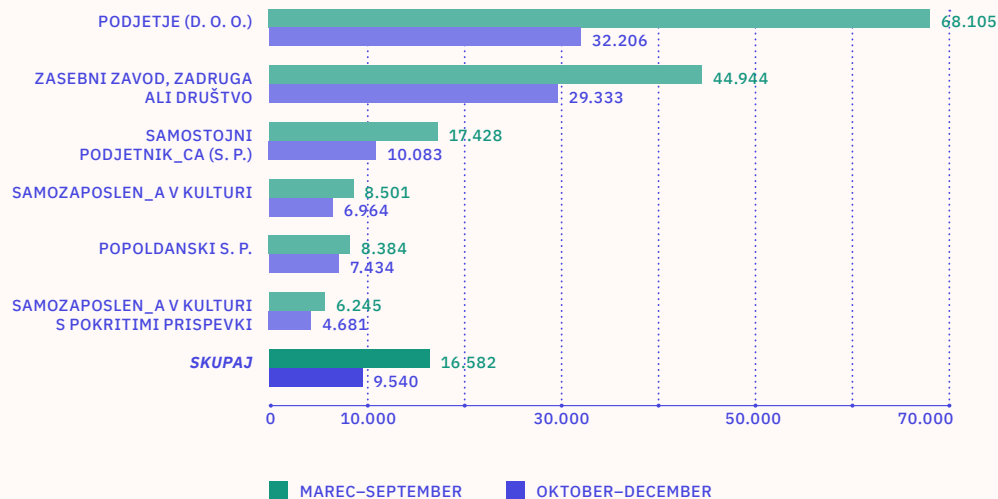
Absolutno največje izgube beležijo d.o.o.-ji, zasebni zavodi ali društva. Za javne zavode dejanskih in napovedanih odpovedi vrednosti poslov nismo merili.

Slika 5 – Dejanska in pričakovana odpoved posla do konca I. 2020 (v %).

- ❓ Ali ste od pričetka pandemije covid-19 že dobili kakšno odpoved posla?
- ❓ Ali pričakujete, da boste zaradi pandemije covid-19 dobili odpoved posla do izteka leta 2020?

Slika 6 – Vrednost odpovedanih poslov od marca do konca septembra in napoved vrednosti odpovedanih poslov do izteka leta 2020 (v €).

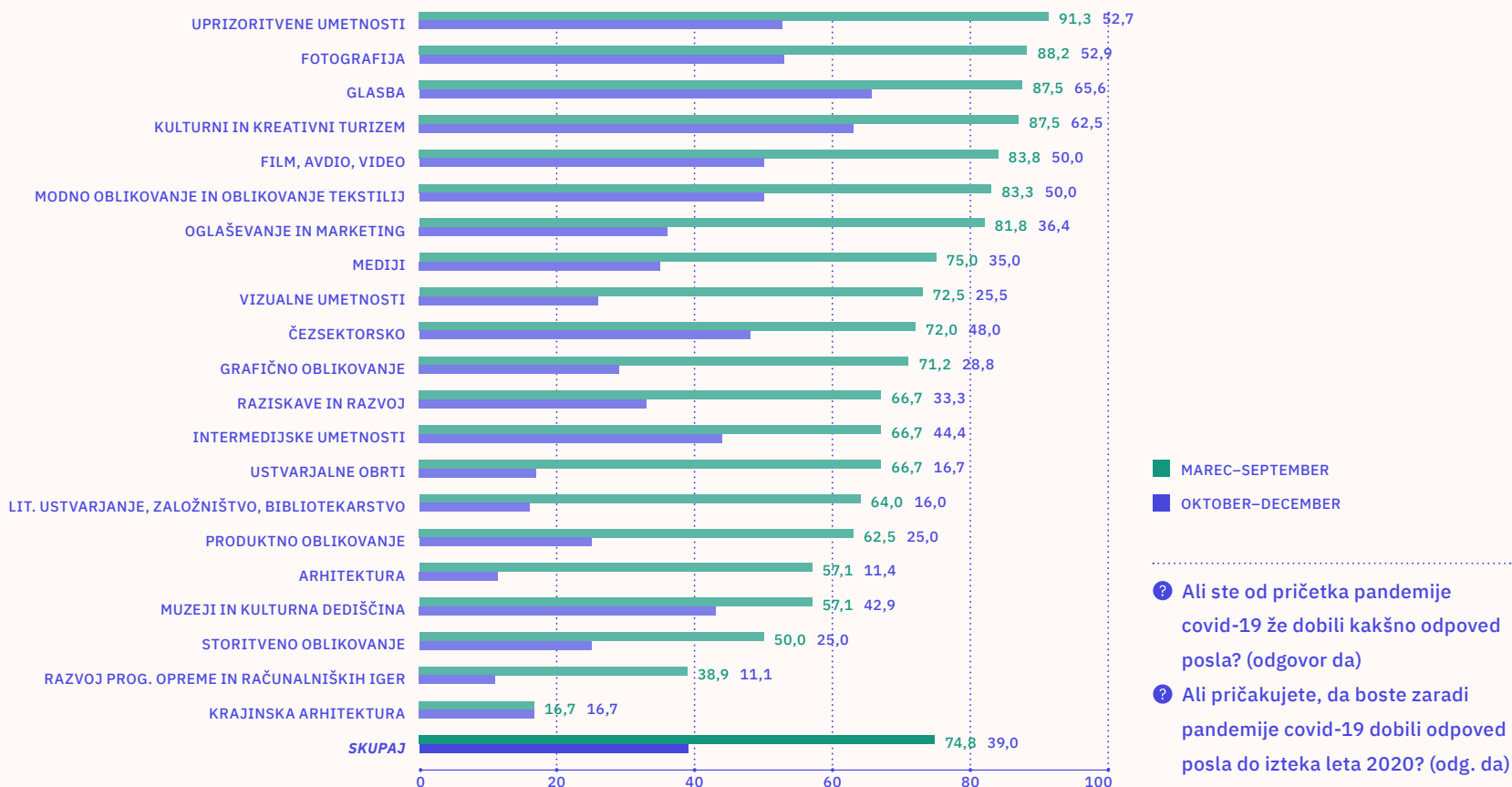

- ❓ Kolikšna je okvirna vrednost izgubljenih poslov od pričetka epidemije covid-19?
- ❓ Kolikšna je ocenjena vrednost poslov, ki jih boste izgubili v zadnjem četrtletju leta 2020?

I.II Odpovedani posli

Panoge, ki so že do jeseni izgubile največ posla, so tudi tiste, ki napovedujejo največji izpad le-tega do izteka leta: glasba, kulturni in kreativni turizem, uprizoritvene umetnosti, fotografija, film in AV ter moda in oblikovanje tekstilij. Zaenkrat varni pred izgubo posla so arhitektura in krajinska arhitektura, razvoj programske opreme in računalniških iger ter storitveno oblikovanje.

Slika 7 – Odpovedi posla po podpodročjih KKS od marca do konca septembra ter ocena odpovedi do izteka leta (v %).

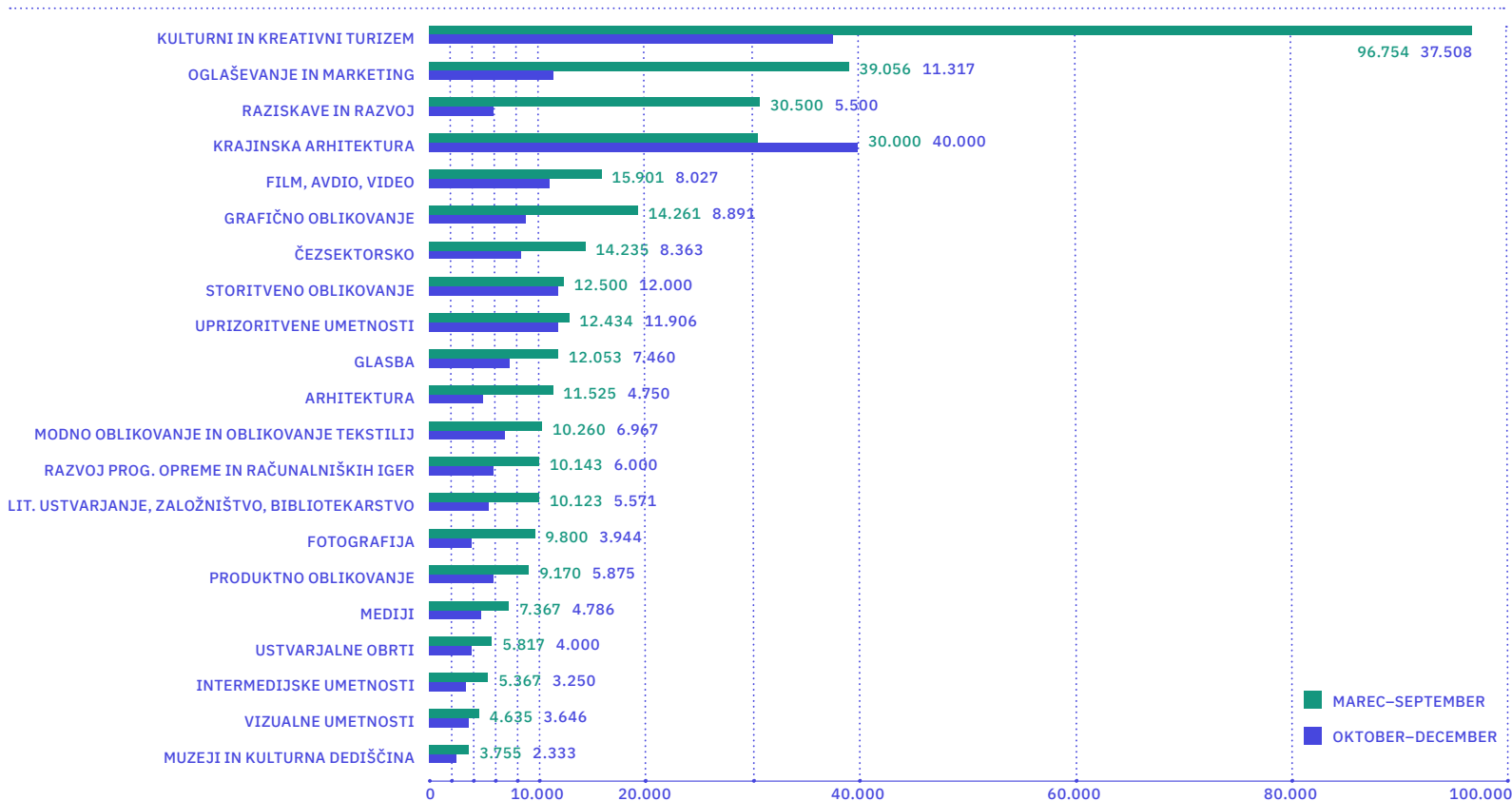
“Kljub vsemu trudu nam vsega ni uspelo izvesti, primorani pa smo bili odpovedati celo prihodnjo sezono abonmaja klasične glasbe. Naša dvorana se je namreč iz 220 sedežev skrčila na 30 do 50.”

- ? Ali ste od pričetka pandemije covid-19 že dobili kakšno odpoved posla? (odgovor da)
- ? Ali pričakujete, da boste zaradi pandemije covid-19 dobili odpoved posla do izteka leta 2020? (odg. da)

I.II Odpovedani posli

Tako kot se je napovedovalo že v pomladanskem merjenju, kulturni in kreativni turizem beleži največjo absolutno izgubo odpovedanih poslov. Obenem delavcem te podpanoge napoveduje tudi tretji največji izpad dohodka v zadnjem četrtletju leta 2020. Ostale podpanoge z absolutno največjim izpadom dohodka so oglaševanje in marketing, raziskave in razvoj ter krajinska arhitektura.

Slika 8 – Vrednost odpovedanih poslov od marca do oktobra in napoved vrednosti odpovedanih poslov do izteka leta 2020 po področjih KKS (v €).

“Smo NVO z izrazitim mednarodnim delovanjem – učna mobilnosti in turizem. Produkcija seminarja je bila 13. 9. zaustavljena le 24 ur pred prihodom prvih gostov in sicer zato, ker pristojno ministrstvo ni zmoglo odločati oz. presojudi o 8. točki 10. člena Odloka o prehajanju meja.”

🔍 Kolikšna je okvirna vrednost izgubljenih poslov od pričetka pandemije covid-19?

🔍 Kolikšna je ocenjena vrednost poslov, ki jih boste izgubili v zadnjem četrtletju leta 2020?

I.III Vzroki slabega poslovanja

Delavce smo povprašali o ključnih vzrokih slabega poslovanja kot posledice covid-19 krize. Identificirali so šest bistvenih problemov: manjše povpraševanje, ustavitve izvedb bodisi zaradi ustavitve življenja med epidemijo ali zaradi prestroгих ukrepov, ki so sledili poleti, manj možnosti navezovanja novih poslovnih stikov, več dela za enak zaslužek in naraščajočo plačilno nedisciplino; neplačevanje in zavlačevanje plačil.

1 Manjše povpraševanje

“Trg se je zaprl oziroma zelo upočasnil, zato je toliko manj naročil oziroma toliko manj se prodaja.”

“Organizacija dogodkov, ki sem jo delala, skorajda ni več potrebna.”

2 Ustavitve izvedbe

“Nečesa se lotiš, vložiš ogromno časa in energije, potem pa se čez noč vse zapre in je onemogočeno "produkt" predstavljati, prodajati itd., skratka dobiti poplačano za delo in trud, ki si ga vlagal.”

“Manj druženja, manj posla.”

3 Manj novih poslovnih stikov

“Delo, ki ga opravljam temelji tudi na neformalnih odnosih in covid je zelo vplival na ta segment, ki je pomemben za dogovarjanje za prihodnje projekte, za sporazumevanje in uspešno sodelovanje. Več je distance, izogiba se vsemu kar ni “nujen stik”, vendar je ravno ta neformalni stik in odnos pomemben za mreženje.”

4 Več dela za enak zaslužek

“Izjemno veliko je dvojnega dela, ki ni plačano dodatno: organizacije, nato odpovedi ali prilagajanja dogodkov novim pravilom, nato nova organizacija ali odpoved.”

“Za več opravljenih ur dela sem plačana manj, ker delam za veliko nižje postavke in tudi opravi več prostovoljnih ur.”

5 Zavlačevanje s plačili

“Še vedno nismo plačani za že opravljene projekte (država zadržuje izplačila).”

“Roki za plačila se podaljšujejo že v štartu. Iz 30 dni pred korono, na 60 dni danes.”

6 Neplačevanje

“Z danes na jutri se vrstijo odpovedi naročil, že opravljeno delo se ne plača, saj so naročniki v isti stiski.”

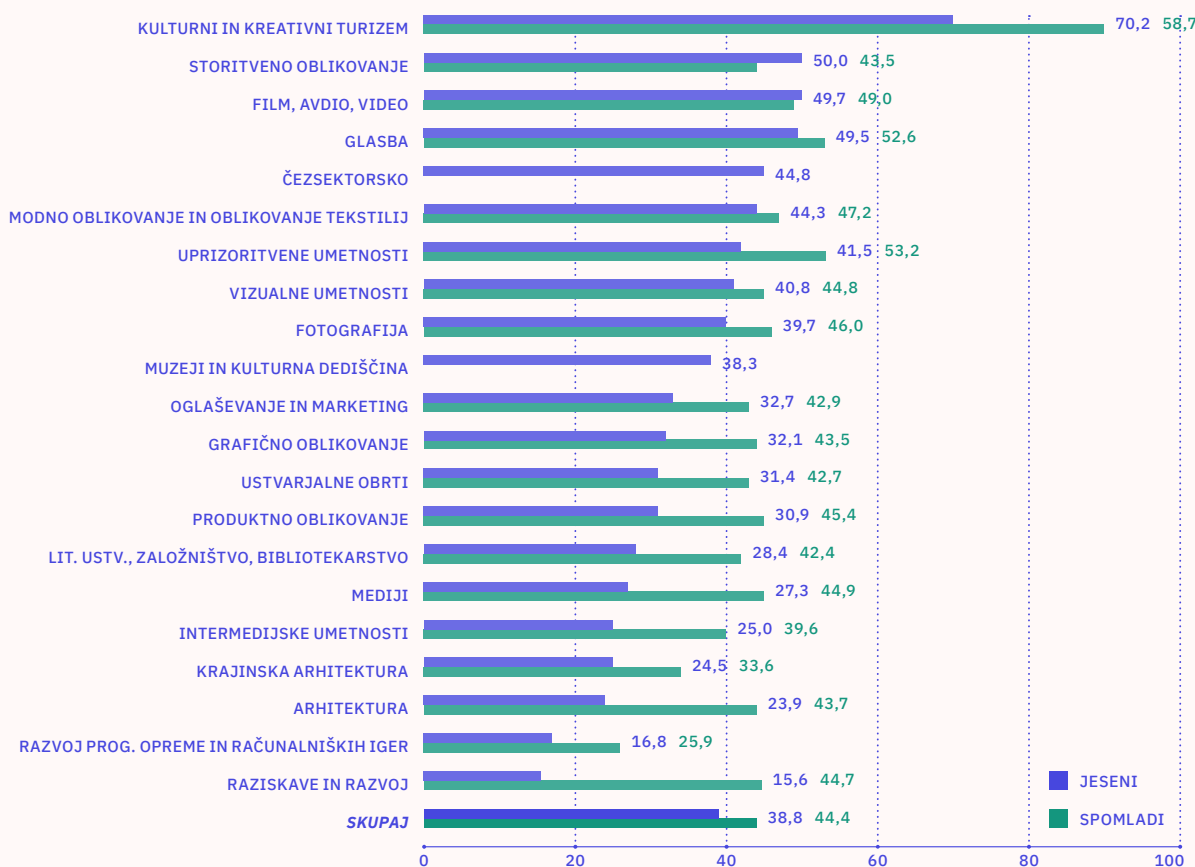
“Neplačilna disciplina kot po recesiji l. 2009.”

I.IV Promet 2019 vs. 2020

V pomladnem merjenju so delavci ocenjevali, da se bo promet v letu 2020 v primerjavi z 2019 zmanjšal za 44,4 %. V jesenskem merjenju je ocena upada prometa na podlagi dejanskega poslovanja nekoliko nižja, a še vedno visoka; delavci ocenjujejo, da bo promet v primerjavi z letom poprej manjši za 38,8 %.

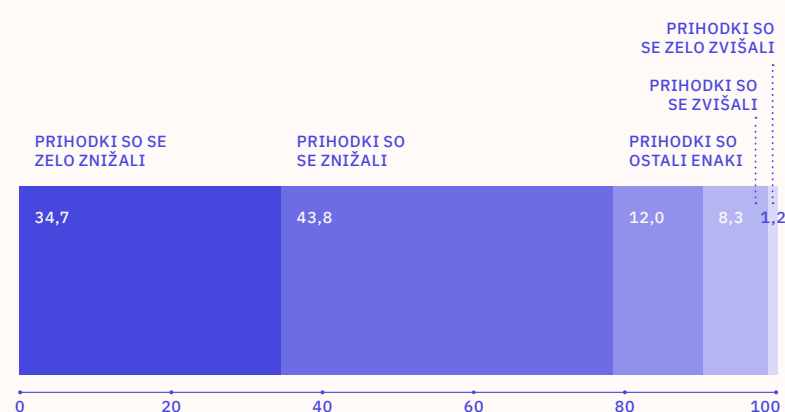
Največji upad prometa beleži polje kulturnega in kreativnega turizma, storitveno oblikovanje, film in AV ter glasba. 78,5 % vseh delavcev je prepričanih, da so se prihodki iz poslovanja v letu 2020 v primerjavi z letom poprej znižali oziroma zelo znižali.

Slika 9 – Ocena upada prometa v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 (v %). Primerjava med oceno pomladi in jeseni.

🔍 Oцени, za koliko odstotkov so se prihodki spremenili v letu 2020 v primerjavi z 2019.

Slika 10 – Ocena spremembe prihodkov iz poslovanja v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 (v %).

🔍 Kako ocenjuješ spremembo vaših prihodkov iz poslovanja v letu 2020, v primerjavi z letom 2019?

I.V Delovni pogoji in najemnine

49,3 % delavcev nima poslovnih prostorov, bodisi ker jih za svojo dejavnost ne potrebuje ali si najema ne more privoščiti. 15,4 % vseh anketiranih ima lastniške prostore brez kredita. 35,3 % je najemnikov ali odplačujejo kredit.

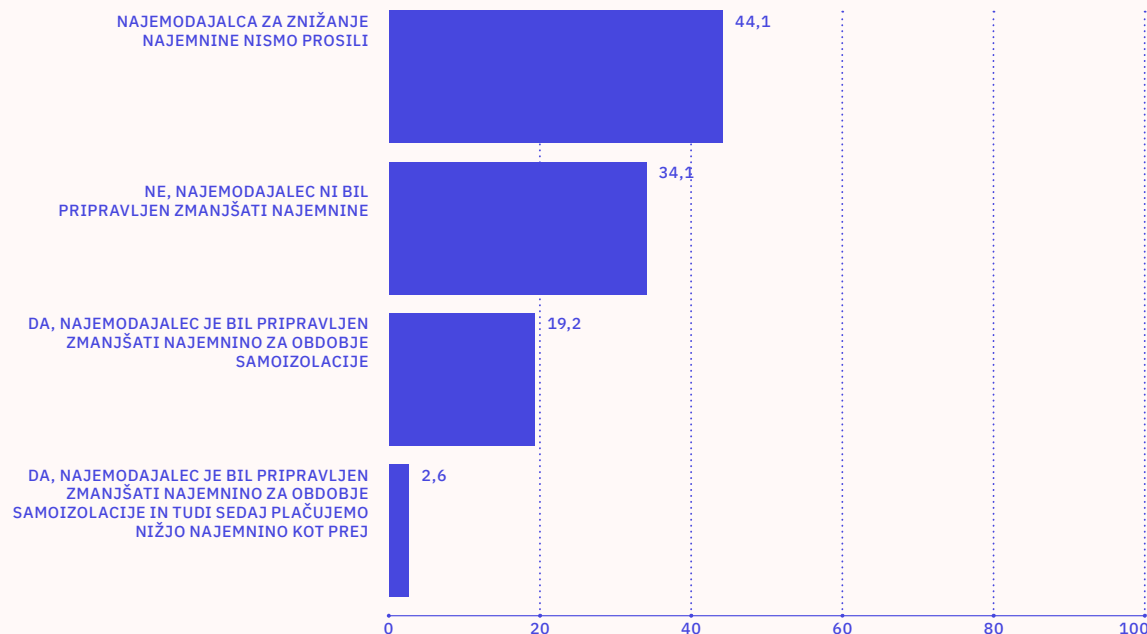
Delež tistih najemodajalcev, ki so v času pomladne samoizolacije in tudi kasneje imeli posluh za stiske najemnikov, je nižji (21,8 %) od deleža najemodajalcev (34,1 %), ki kljub prošnji najemnikov najemnine niso bili pripravljene znižati.

Slika 11 – (Ne)uporaba in lastništvo poslovne nepremičnine (v %).

🔍 Katera izmed spodnjih trditev velja zate / za tvojo organizacijo?

Slika 12 – Dogovor za zmanjšanje najemnine v času epidemije (v %).

🔍 Ali ste se z najemodajalcem dogovorili o zmanjšani najemnini za čas pandemije covid-19?

"Bistveno manj obiskovalcev, ne pokrijemo niti najemnine."

II. Kakšne so značilnosti ne-dela delavcev kulturno-kreativnega sektorja v času epidemije covid-19?

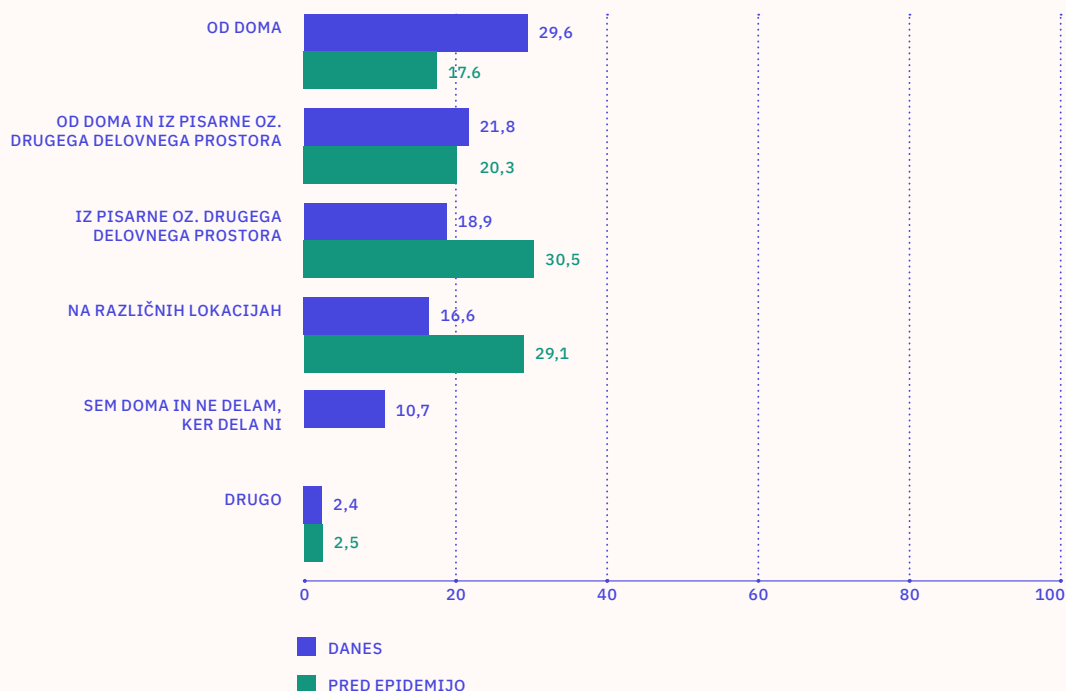
- Ali in kako se je delo spremenilo v primerjavi s časom pred epidemijo?
- Kakšna je trenutna delovna učinkovitost?
- Kakšni so ključni izzivi in prednosti dela v letu 2020?
- Ali in na kakšen način delavci prilagajajo različne delovne aktivnosti?

II.I Način dela pred epidemijo in danes

Epidemija je močno posegla v način dela. Danes od doma, namesto iz pisarne, dela 12 % več delavcev kot pred marcem 2020. Za 12,5 % se je zmanjšal delež tistih, ki so pred letošnjo pomladjo delali na različnih lokacijah.

Vsak deseti delavec je doma in ne dela, ker dela ni.

Slika 13 – Primerjava dela pred epidemijo covid-19 in danes (v %).

"Domača pisarna, ki čez dan služi kot moj atelje ter popoldan kot partnerjeva pisarna, je premajhna za dve osebi, ki tam hkrati delata."

"Delodajalci so spregledali, da za večino kreativcev, ki delajo pri podjetjih prek s. p. ja ali drugače, ni velike razlike v učinkovitosti, če delajo od doma ali v pisarni."

🔍 Kako si delal_a pred panedemijo?

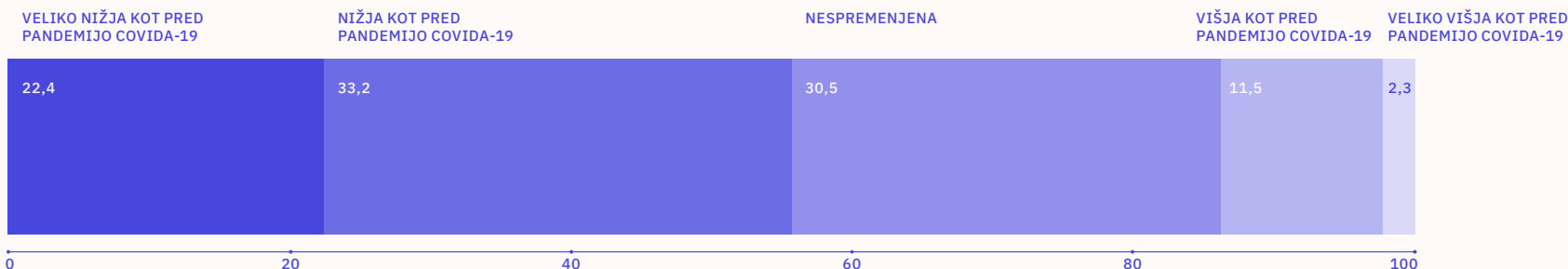
🔍 Kako delaš danes?

II.II Trenutna delovna učinkovitost

Več kot polovica delavcev (55,6 %) ocenjuje svojo trenutno delovno učinkovitost kot nižjo oziroma veliko nižjo kot pred začetkom epidemije.

13,8 % delavcev pa se v letu 2020 čuti bolj oziroma veliko bolj delovno učinkovite kot prej.

Slika 14 – Trenutna delovna učinkovitost v primerjavi z obdobjem pred epidemijo (v %).

🔍 Kako bi ocenil_a svojo trenutno delovno učinkovitost?

“Naredila sem napredek, izobraževanja se selijo na splet. Snemala sem videe, pisala navodila za vaje za izobraževanja. Imela sem več dela kot ponavadi.”

“Zaradi negotove situacije pri svojem delu nimam pravega fokusa, niti motivacije. Delo sicer opravi, a brez presežkov.”

II.II Vzroki nizke delovne učinkovitosti

Delavci kot ključne vzroke nižje delovne učinkovitosti navajajo: oteženo načrtovanje, težjo izvedbo projektov zaradi strogih pravil, nemogoče delo prek spleta, naporno usklajevanje dela in gospodinjenja, slabšo organizacijsko klimo in nesorazmerno delovno obremenitev; enkrat je dela premalo, drugič preveč.

1 Oteženo načrtovanje

“Brez perspektive, s stalno spreminjajočimi roki, brez zagotovila, da bo nekaj možno izvesti. Planirati in delat je pa vseeno treba, ker so nekatere stvari vezane na pripravo dogodkov, ki naj bi se zgodile šele čez nekaj mesecev.”

2 Težja izvedba zaradi strogih pravil

“Veliko več časa in živcev je šlo za priprave na izvedbo kulturnih programov zaradi omejitev NIJZ. Imeli smo 3x več dela in 3x manj obiskovalcev.”

3 Nemogoče delo prek spleta

“Super je, da za kratek sestanek lahko skočimo na splet, a pomembnejše stvari potrebujejo tudi vonj, očesni stik, dinamično prostora, fizis.”

4 Naporno usklajevanje dela in gospodinjenja

“Ko sta doma tudi otroka, je treba poleg primarne dejavnosti v delovnem času opravljati še gospodinjska opravila in vzgojno-izobraževalno delo, zaradi česar poklicno delo poteka ves dan. To pomeni na splošno slabšo storilnost in kakovost opravljenega dela. Posledica je izguba naročil.”

5 Slabša organizacijska klima

“Po dolgem obdobju, ko se ni delalo skupaj, je bilo potrebno ponovno vzpostaviti neko dinamično odnosov in strukturo dela. Občuteno je bilo pomanjkanje osebnih interakcij, kar je vplivalo na kvaliteto odnosov in posledično na kvaliteto opravljenega dela.”

6 Nesorazmerna delovna obremenitev

“Delo prihaja v valovih. Z delom se mudi ali pa ga je preveč. V tem primeru si preobremenjen, saj te priložnosti težko zavrneš. V drugih obdobjih pa je dela premalo in ga tudi težko najdeš.”

II.II Vzroki višje delovne učinkovitosti

Spremenjene delovne razmere storilnost nekaterih delavcev povečujejo. Kot spodbujevalce delovne učinkovitosti so delavci identificirali več prilagodljivosti in iznajdljivosti, pri delu je manj balasta in tempo dela je bolj umirjen. Nekateri delavci doma naredijo več kot v pisarni in poročajo o večji učinkovitosti, ki jo prinaša delo prek spleta. Med delavci je zaznan tudi vzpon solidarnosti.

1 Več prilagodljivosti in iznajdljivosti

“Nov način razmišljanja, stalno prilagajanje na situacijo, novi pristopi, boljše izvedbe, boljši odziv obiskovalcev, manjši obseg prireditev, bolj kreativno razmišljanje, večje zavedanje o pomembnosti projektov, v ospredje prihaja izvirnost, drugačnost, trajnost, spreminja se odnos do okolja, vrednot ...”

2 Manj balasta

“V moji kulturni panogi smo 'očistili' ves balast, kar se je pokazalo za izjemno koristno, vsaj trenutno. Pred tem smo se izčrpavali, delali nepotrebne produkcije, ki so vsem kratile kakovost na račun kvantitete.”

3 Umirjen tempo

“Mirnejši tempo dela; ljudje (stranke) so bolj uvidevni, bolj spoštujejo nek "običajni delovni čas" (npr. ne kličejo pozno popoldan/zvečer/ob vikendih).”

4 Učinkovitejše delo od doma

“Ker delam od doma sem bolj spočita, ne rabim se družiti za brezveze, manj uporabljam avto, manj porabim za brezveznosti. Produktivnost dela se je povečala, lahko se končno ukvarjam z razvojem.”

5 Učinkovito delo prek spleta

“Stranke so spoznale, da se večino stvari lahko opravi preko spleta v svojem času in ni potrebno izgubljati časa s sestanki (fizično npr. poslovna kosila, pijače itd.). Zaradi tega niso bili prikrajšani kakršnekoli kvalitete končnega izdelka.”

6 Vzpon solidarnosti

“Glede delovanja timov, v katerih delam, mislim, da se je v tem obdobju stiske okrepila interna povezanost in kolegialnost ter pripravljenost pomagati pri delu kolegom ob večji časovni stiski ali zgoščenih delovnih obremenitvah.”

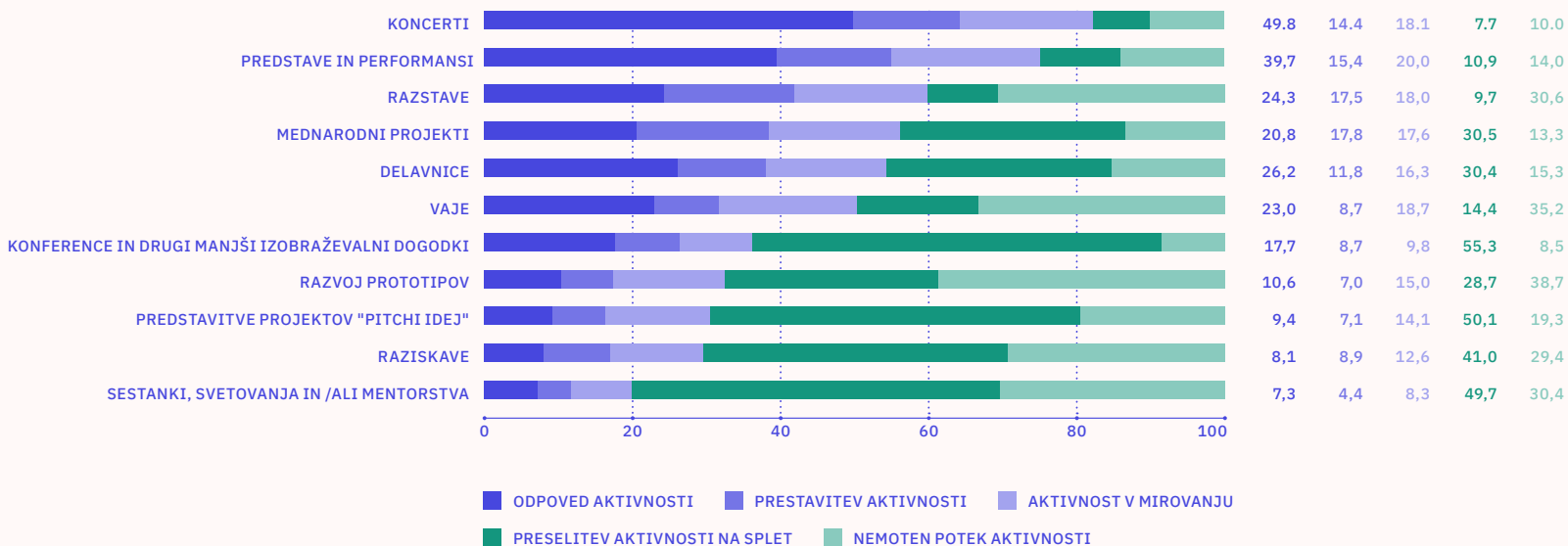

II.III Ne-prilagajanje specifičnih aktivnosti

Aktivnosti, ki so odpovedane, v mirovanju za nedoločen čas ali predstavljene na obdobje po krizi, so koncerti, predstave in performansi, razstave in mednarodni projekti.

Aktivnosti, ki pa so se uspešno prestavile na splet ali potekajo relativno nemoteno, so sestanki, svetovanja in/ali mentorstva, raziskave, predstavitve projektov "pitchi idej" in razvoj prototipov.

Slika 15 – Ne-spreminjanje specifičnih aktivnosti med epidemijo covid-19 (v %).

🔍 Kako danes večinoma izvajate sledeče aktivnosti? (brez odgovora: teh aktivnosti nimamo)

"Nobena stvar ne poteka enako kot pred krizo. Razstave se zamenjajo brez otvoritev. Morebitna srečanja in mentorstva se dogajajo na predpisani razdalji z maskami in razkuževanjem rok."

"Trenutno je en festival prestavljen, ker smo v celi ekipi fasali covid."

III. Kako delavci vidijo in kako se soočajo s covid-19 krizo?

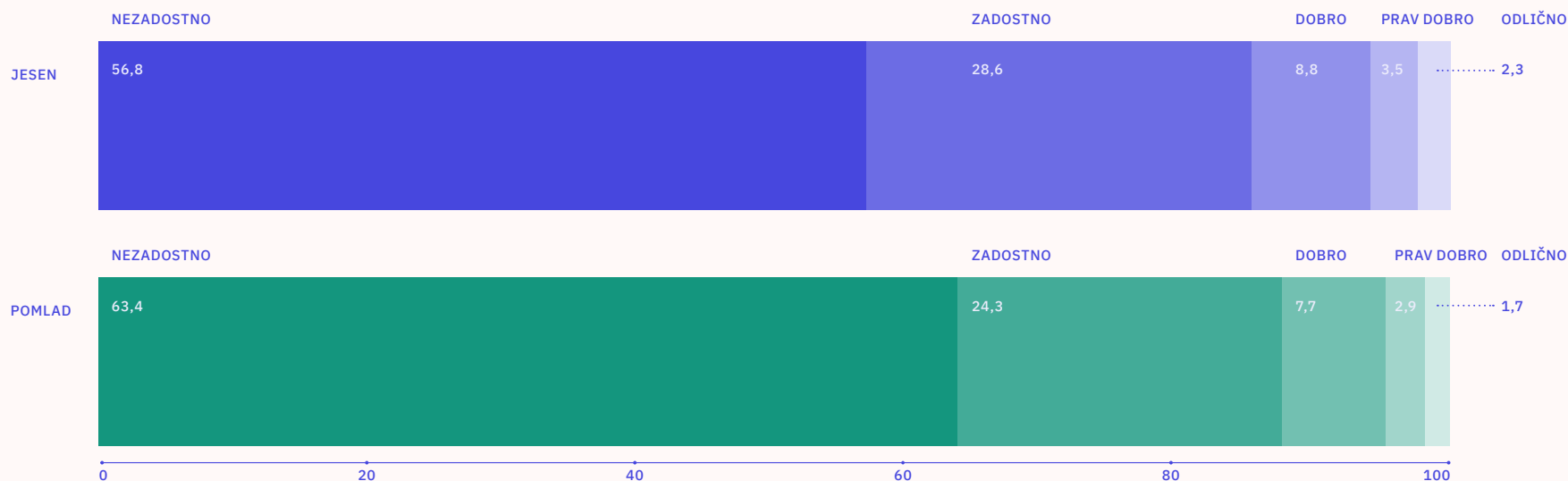
- Kako ocenjujejo vladne ukrepe?
- Kako delavci vidijo prihodnost kulturno-kreativnega sektorja?
- Kateri so ključni vzroki visokega nezadovoljstva z vladnim delom?
- Kako napovedujejo našo prihodnost?
- Kateri so najpogostejši predlogi za ukrepe pomoči kulturno-kreativnemu sektorju?

III.I Ocena vladnih ukrepov

Primerjava med oceno vladnih ukrepov za blažitev učinkov epidemije covid-19 na poslovanje kulturno-kreativnih delavcev kaže, da se je delež tistih, ki delovanje vlade ocenjujejo kot nezadostno, v jeseni v primerjavi s pomladjo zmanjšal za 6,6 %. 28,6 % delavcev je vladno delovanje v jeseni ocenilo z oceno zadostno.

Malenkost manjše nezadovoljstvo je najverjetneje posledica dejstva, da so delavci pomladi delo vlade ocenjevali še pred prvim svežnjem ukrepov za omilitev posledic epidemije.

Slika 16 – Zadovoljstvo z dosedanjimi ukrepi vlade na poslovanje ustvarjalcev (v %).

🔍 Kako ocenjuješ dosedanje ukrepe vlade za blažitev učinkov covid-19 na vaše poslovanje? (brez odgovora: ukrepov ne poznam)

“Kreativni sektor so živi ljudje. Ne gre za filme, predstave, razstave ... gre za človeka. In ko je človek srečen in zadovoljen, rastemo vsi in vse daleč naokrog! Ni več nobene meje. Kakšna škoda, da politika še vedno ne razume in ne sprejema kreativnega sveta.”

III.II Vzroki visokega nezadovoljstva z vladnimi ukrepi

Vzroki nezadovoljstva z vladnimi ukrepi, ki so jih navajali delavci, so številni, a največ jih lahko razvrstimo v sledeče štiri kategorije. Delavci ocenjujejo, da vlada pri pomoči namerno ignorira in z ukrepi diskriminira kulturno-kreativni sektor, Ministrstvo za kulturo pa, namesto da bi sektorju pomagalo, z zavlačevanjem nujnih nalog delavce spravlja v še večjo stisko.

Velik vzrok nezadovoljstva je onemogočenost ali izredna otežkočenost izvedbe produkcij. Izraženo je visoko nezaupanje v vladno delovanje nasploh.

1 (Namerno) spregledani sektor

“Ukrepi so selektivno usmerjeni predvsem v zaščito določenih sektorjev, npr. turističnega, na področju kulture in kreative pa ne poznam nobenih ciljnih ukrepov.”

“Dokler imamo maše, trgovine in gostilne je odsotnost in prepoved kulturnih dogodkov kaprica, kaznovanje in neumnost.”

2 Nepodpora Ministrstva za kulturo

“Zelo je šokantno, da na nekaterih področjih MK še kar ne razrešuje negotovosti financiranja NVO za 2020 oziroma ne obvešča o končnih odločitvah glede sofinanciranja za letos.”

“Vnaprej dogovorjena državna sredstva se ne izplačujejo. Zamrznitev sredstev za celotno filmsko industrijo. Neizplačevanje že zaključenih projektov.”

3 Onemogočenost izvedbe produkcij

“Pod takšnimi pogoji, ki se vsak dan spreminjajo, ne moremo delati.”

“Letos sem imel 15 odpovedanih koncertov, od tega 5 nekaj dni pred izvedbo, kar je pomenilo 3.000 € stroškov, ki jih plačam iz lastnega žepa.”

4 Prikriti nameni vladnih ukrepov

“Jezi in žalosti me, da vlada pandemijo izkorišča za dekonstrukcijo demokracije ter za popolno razvrednotenje medijskega in kulturnega prostora v Sloveniji.”

“Vlada izkorišča virus za vse večji nadzor nad ljudmi, njihovimi življenji in svobodo.”

III.II Ključne rešitve za KKS

Delavci so izpostavili nujnost snovanja in implementiranja dodatnih rešitev za reševanje kulturno-kreativnega sektorja. Predpogoj za ustrezne rešitve je vzpostavitev kakovostne komunikacije med kulturno-kreativnim sektorjem in vlado (oziroma Ministrstvom za kulturo).

Predlagajo številne konkretne rešitve spodbud za sektor, najpogostejše so: uvedba bonov za kulturo, vpeljava resničnega UTD-ja, torej univerzalnega temeljnega dohodka za vse državljane brez dodatnih pogojev, in začasne davčne olajšave, ki bodo spodbudile okrevanje sektorja.

1 Vzpostavitev dialoga med KKS in vlado

“Ministrstvo za kulturo je namesto v komunikacijo vstopilo v zastraševanje. Niso razumeli strukturne potrebe po pomoči in so ves čas sami vnašali še več negotovosti, kot je bilo potrebno.”

“Svetovalna skupina, ki bo tesno sodelovala ter zjasnila mnoge dvome ter vzpostavila bolj transparenten pretok informacij, bi bila nujna.”

2 Uvedba kulturnih bonov

“Možnost koriščenja bonov, prejetih s strani vlade na kulturnih dogodkih in ne samo v turizmu. Kar bi dalo možnost sodržavljanom, ki kulturo manj poznajo, da jo spoznajo in sodelujejo, hkrati pa bi podprlo kulturne ustanove in kulturne delavce.”

3 Vpeljava resničnega UTD

“UTD, kot vemo, pomeni univerzalni temeljni dohodek. In njegova univerzalnost je v tem, da ga dobijo vsi državljani. Če ga dobi 15 % državljanov, potem po mojem ni drugega učinka kot to, da se znižajo cene za delo.”

“UTD bi moral biti ZA VSE brez postavljanja pogojev in preračunavanja procentov, saj nas je kriza vse prizadela tako ali drugače.”

4 Davčne olajšave

“Odpis plačila prispevkov za ves čas korona krize.”

“Prav tako bi bilo prav, da bi po nemškem vzoru drastično znižala DDV, ki bi slovenskim podjetjem na evropskem in svetovnem trgu omogočal večjo konkurenčnost in predvsem pomagal končnim slovenskim potrošnikom v najnižjem ekonomskem kvantilu prebivalstva.”

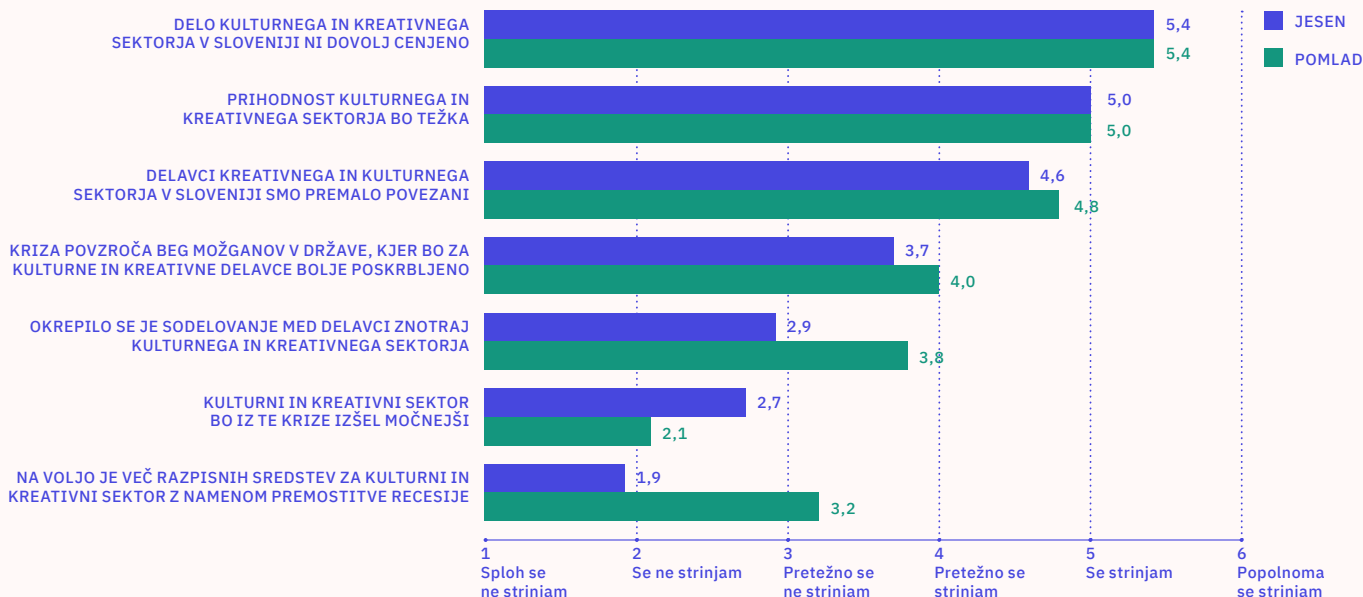
III.III O prihodnosti dela

Primerjava med pomladnim in jesenskim merjenjem kaže, da se delavci v obeh anketah enotni, da delo v KKS ni dovolj cenjeno, da je sektor premalo povezan in da jih čaka težka prihodnost.

Pomladna prepričanja, da bo ta kriza povzročila beg možganov v druge države ter da se bo okrepilo sodelovanje delavcev znotraj sektorja in da bo na voljo več razpisnih sredstev z namenom premostitve recesije, so v jeseni manj izražena. Kljub temu je v jesenskem merjenju več delavcev izrazilo prepričanje, da bo kulturno-kreativni sektor iz te krize izšel močnejši.

Slika 17 – Kakšna bo prihodnost kulturno-kreativnega sektorja v Sloveniji?

Primerjava med jesenskim in pomladnim merjenjem.

“Povezovanje je pomembno (tudi) zato, da je naš glas lažje slišan. V tem sektorju je po mojem občutku zelo veliko ljudi, ki smo samozaposleni oz. zaposleni v mikro organizacijskih strukturah, kar prinaša veliko negotovost in nestabilnost v naša osebna in profesionalna življenja. Zato je po mojem zelo pomembno tudi nadsektorsko povezovanje te populacije “samozaposlenih” in načrtovanje ukrepov, ki bodo sistematično podpirali in ščitili to “novo” populacijo ljudi.”

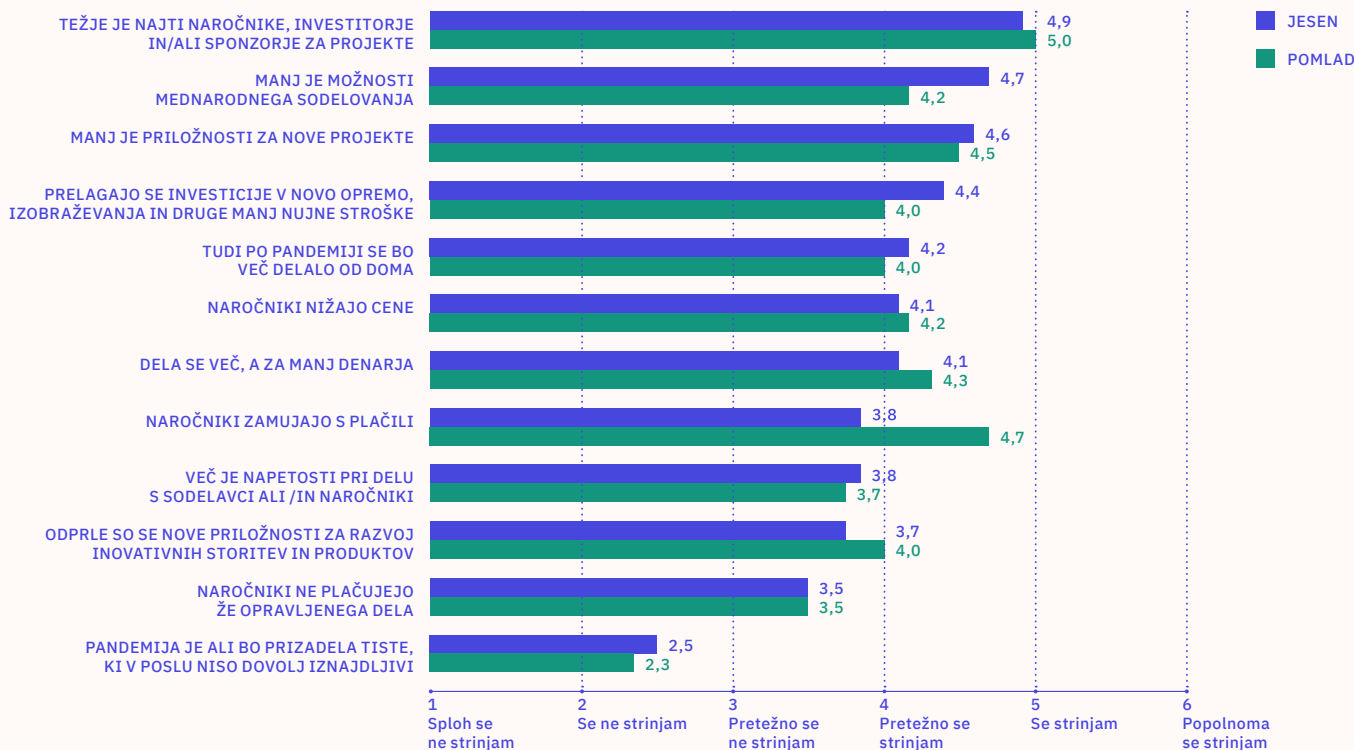
🔍 Kakšna je tvoja ocena trenutnega stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji?

III.III O prihodnosti dela

Primerjava med pomladnim in jesenskim merjenjem kaže, da se delavci v obeh merjenjih dajali podobne ocene. Izpostavljajo težavnost pridobivanja novih projektov in naročnikov ter še bolj kot pomladi so prepričani, da so možnosti mednarodnega sodelovanja omejene.

Po izkušnji poslovanja v epidemiji so delavci jeseni nekoliko manj pesimistični, da naročniki zamujajo s plačili, obenem tudi manj verjamejo, da se bodo odprle nove priložnosti za razvoj inovativnih izdelkov in storitev. Še vedno so prepričani, da ta kriza ne izbira žrtev in se ne strinjajo s trditvijo, da bo ta pandemija prizadela le tiste, ki v poslu niso dovolj iznajdljivi.

Slika 18 – Kako se bo spremnilo poslovanje? Primerjava med jesenskim in pomladnim merjenjem.

“Plačo so mi znižali s 1.500 € bruto na 1.200 € bruto pod pretvezo, da imamo itak manj letnih razstav.”

“Odpustili smo večino ekipe, saj nismo mogli zagotoviti ustreznih plač. Podjetje smo bistveno zmanjšali, ohranili le najbolj profitabilne projekte in se prestavili na splet. Drastično znižanje mesečnih stroškov je dvignilo plače preostalim zaposlenim.”

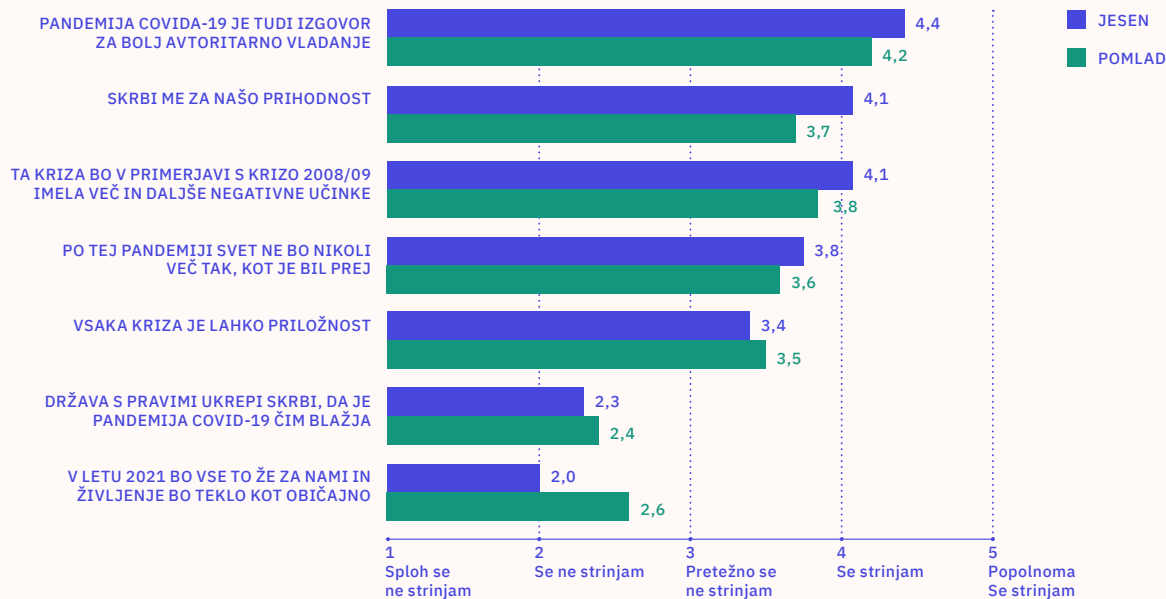
🔍 V kolikšni meri se strinjaš s sledečimi poslovnimi scenariji v letu 2020?

III.IV O prihodnosti življenja

Še bolj kot pomladi, so v jesenskem merjenju delavci izrazili prepričanje, da je naša prihodnost težavna, ta kriza pa bo imela večje in dolgotrajnejše učinke kot finančna kriza izpred desetletja ter da smo priča nepovratnim družbenim spremembam.

Anketirani ne verjamejo, da bo v letu 2021 epidemija že za nami in da bo življenje teklo kot običajno. Še manjše zaupanje kot spomladi imajo v učinkovitost vladnih ukrepov in bolj so prepričani, da se epidemijo izrablja v namene bolj avtoritarnega vladanja.

Slika 19 – Kakšna bo naša prihodnost? Primerjava med jesenskim in pomladnim merjenjem.

🔍 Kakšna bo naša prihodnost?

“Statistika nikoli ne pokaže, v čem je realno problem. Še več ... Problemi bodo šele nastajali ... Ker trenutno je drugi lockdown ... Počasi se bo izkazalo, da bo vse manj in manj priložnosti za delo in delo bo vse manj in manj vredno ... Žal ...”

“Nujen razmislek o tem, kako bomo nadaljevali. To bi tudi sicer bilo potrebno, pa smo dobili brco v rit s strani covid situacije.”

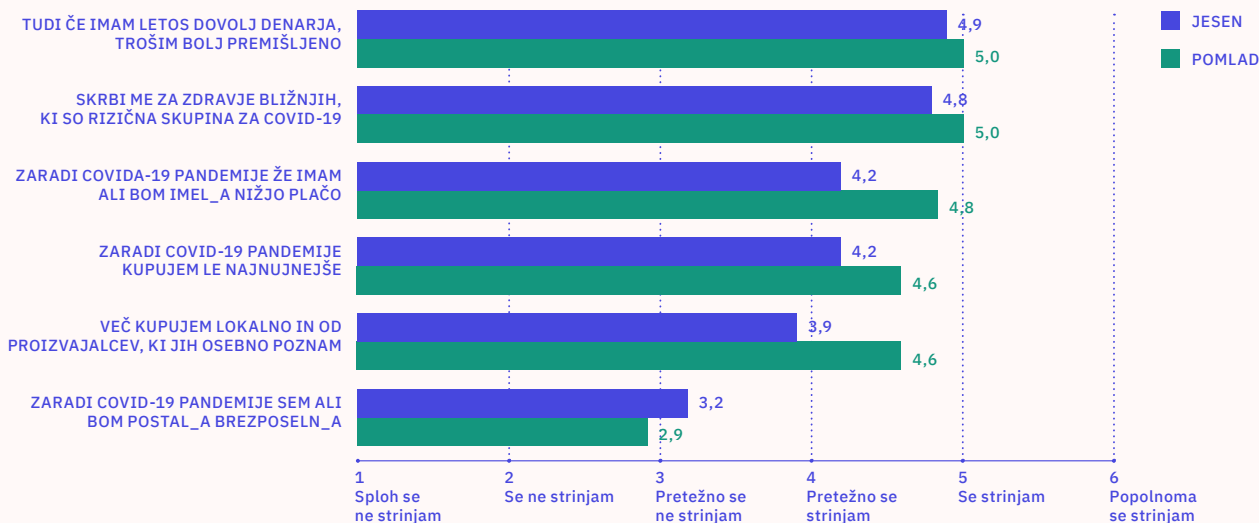

III.IV O prihodnosti življenja

Na ravni individualnega spoprijemanja z epidemijo covid-19 se kaže malenkostno sproščanje določenih vedenjskih vzorcev. Čeprav še vedno močno izražen, je zaznan rahel upad potrošniških praks, ki so vzklikele med pomladansko samoizolacijo: smotrno trošenje denarja, kupovanje le najnujnejših dobrin in izbiranje lokalnih proizvodov. Po pomladnem šoku je jeseni tudi

skrb za zdravje bližnjih, ki so rizična skupina za covid-19, sicer še vedno visoka, ampak nekoliko nižja kot v prvem merjenju. Čeprav je strinjanje s trditvijo, da bodo zaradi covida-19 delavci imeli ali že imajo nižjo plačo, nekoliko manj izražena, je delež tistih, ki se strinjajo s trditvijo, da so oziroma bodo zaradi pandemije postali brezposelni, višji.

Slika 20 – Kakšna bo moja prihodnost? Primerjava med jesenskim in pomladnim merjenjem.

“Po drugi strani pa so ljudje začeli ceniti določene storitve in jih tako vrednotijo višje.”

“Bolj morava gledati, kaj in koliko lahko kupiva za gospodinjstvo.”

? V kolikšni meri se strinjaš s spodnjimi trditvami?

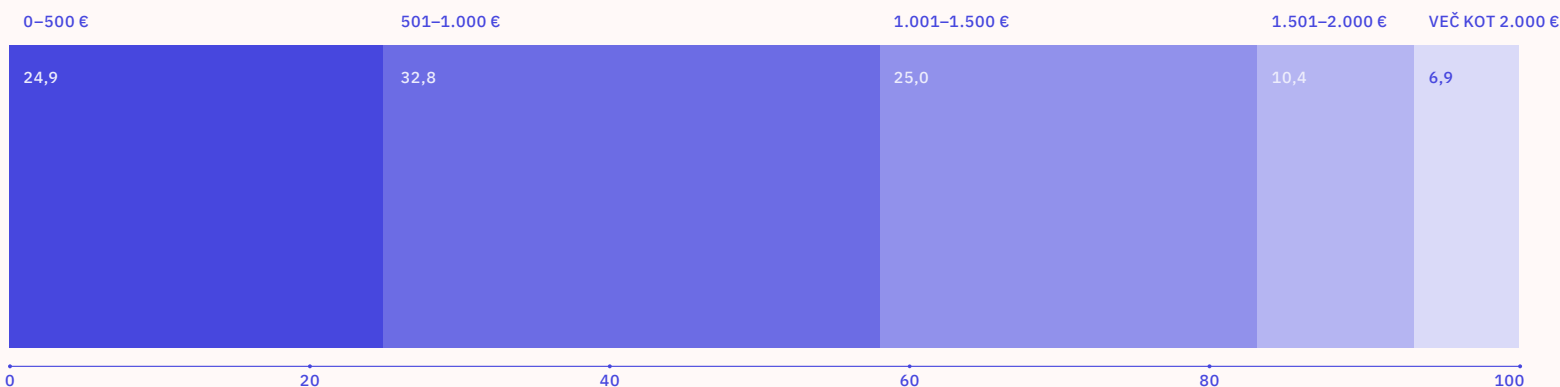
IV. Kako odporen je slovenski kulturno-kreativni sektor, da to krizo preživi?

- Kakšni so povprečni neto prihodki delavcev?
- Ali je epidemija vplivala na spremembo prihodkov? Katere so finančno najbolj ogrožene skupine delavcev?
- Kolikšen delež delavcev je bil upravičen do pomoči države in ali je bila ta pomoč zadostna?
- Kakšne psiho-socialne in ekonomske stiske doživljajo delavci?
- Kakšni so deleži med različnimi viri prihodkov? In kakšno je razmerje med poslanstvom in dodatnimi dejavnostmi za zagotavljanje preživetja?

IV.I Prihodki

Podatki kažejo, da ima več kot polovica vseh delavcev (57,7 %) dohodek do 1.000 € neto. Zgolj 17,3 % jih zasluži nad 1.500 €. Dobra polovica vseh delavcev (55,4 %) nima oziroma ima le majhne prihranke.

Slika 21 – Mesečni neto prihodek delavcev v KKS (v %).

“Pravkar se bomo soočili še z nezmožnostjo plačila najemnine, tekočih stroškov, ker smo prihranke porabili.”

🔍 Kakšen je tvoj redni mesečni dohodek?

Če nimaš rednega dohodka, ker si samozaposlen_a, določi mesečni približek/povprečje.

15,9 % DELAVCEV NIMA NIČ PRIHRANKOV.
39,5 % IMA PRIHRANKE ZA NAJVEČ 3 MESECE.

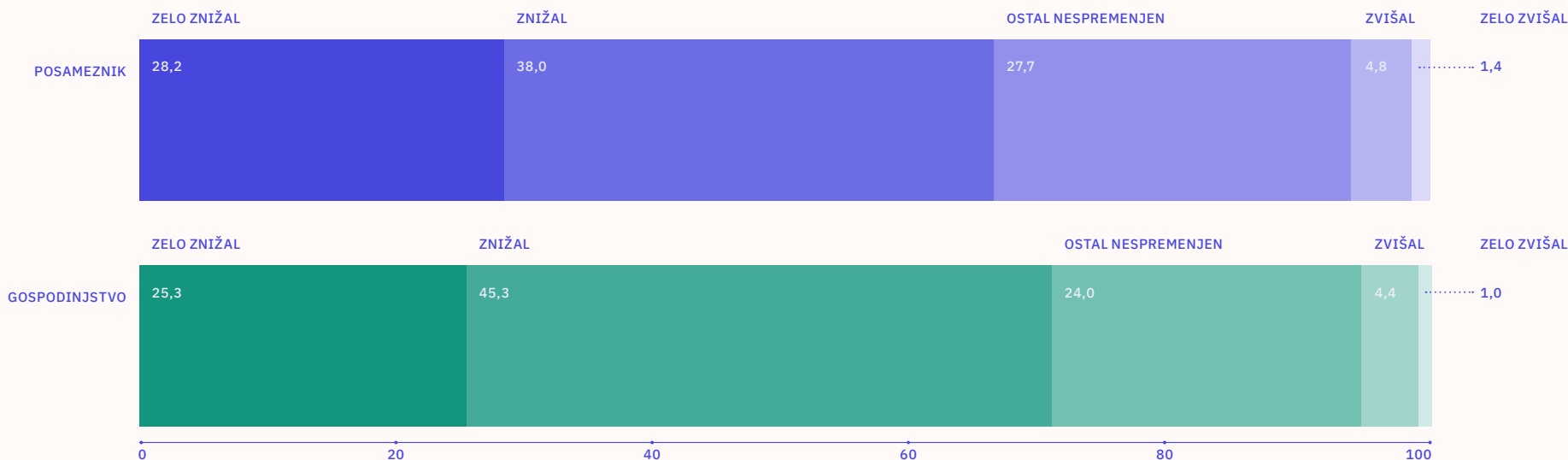
“Tik pred karanteno sem dobila novega velikega rednega naročnika, ki me najema še naprej. To leto je zame osebno finančno mnogo boljše od prejšnjega.”

IV.I Prihodki

Že tako nizek povprečni dohodek v sektorju se je kot posledica epidemije 66,2 % delavcem znižal oziroma zelo znižal. Znižal oziroma zelo znižal se je tudi dohodek v 70,6 % njihovih gospodinjstev. Partnerji 30 % anketiranih prav tako delajo v kulturno-kreativnem sektorju.

42,2 % delavcev za svoje bivališče plačuje tržno najemnino oziroma odplačuje kredit.

Slika 22 – Vpliv epidemije covid-19 na spremembo mesečnega prihodka (v %).

- Mož redni mesečni dohodek se je v primerjavi z obdobjem pred pandemijo covid-19:
- Naš skupni redni mesečni dohodek gospodinjstva se je v primerjavi z obdobjem pred pandemijo covid-19:

“K sreči ima moj mož solidno plačano redno službo v javnem sektorju, je pa zato razlika, ki jo opažava med nama, čeprav več delam in imam celo višjo izobrazbo, vedno bolj očitna.”

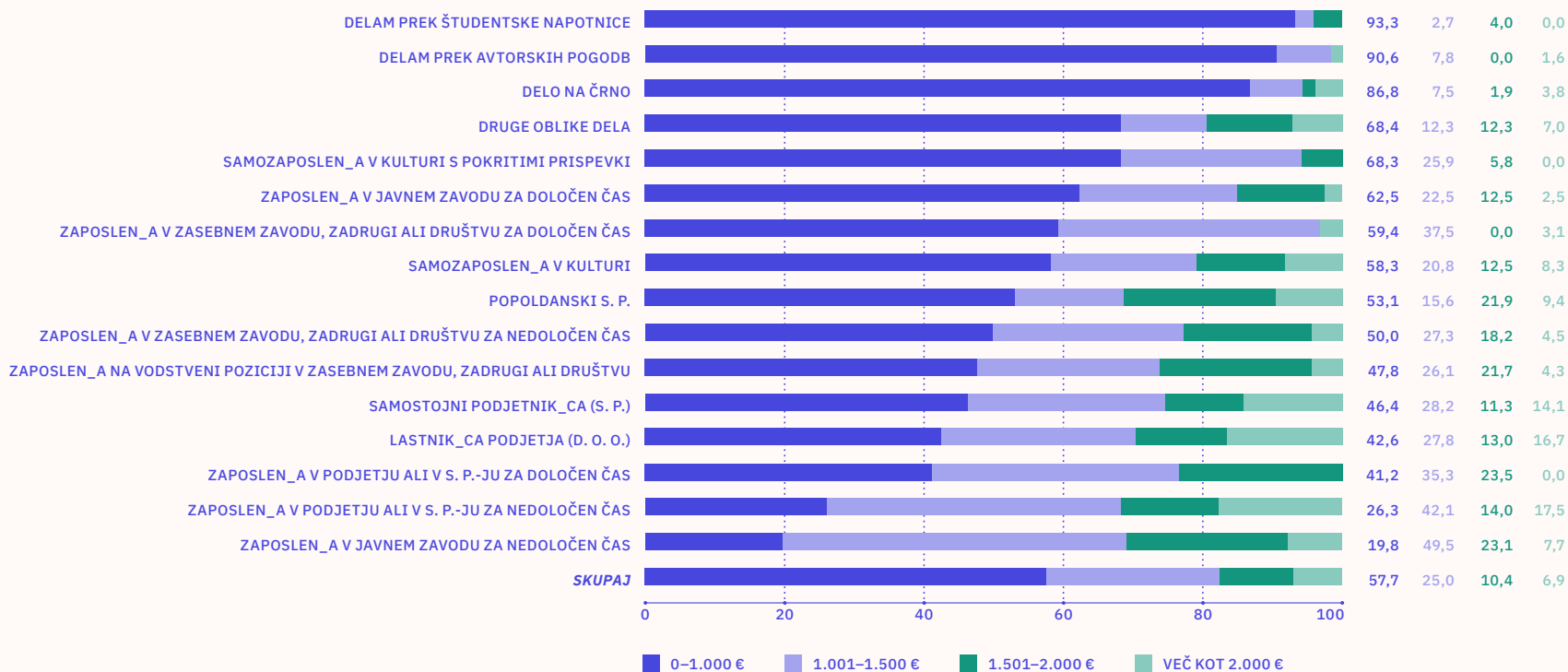
30 % VSEH ANKETIRANIH IMA TUDI PARTNERJA IZ KKS. 26 % JIH NI V PARTNERSKI ZVEZI.

42,2 % ZA SVOJE BIVALIŠČE PLAČUJE TRŽNO NAJEMNINO ALI ODPLAČUJE KREDIT.

IV.I Prihodki

Jesensko merjenje kaže enak trend kot spomladanski podatki. Najbolj prekarizirani delavci so tudi najmanj plačani. Varnejše javne zaposlitve za nedoločen čas in tudi zaposlitve za nedoločen čas v privatnem sektorju so tudi v epidemiji najbolj plačane.

Slika 23 – Mesečni neto prihodek po pravnih statusih (v %).

“Kot nekdo, ki je zaposlen za nedoločen čas v javnem sektorju, krize z vidika posla ne občutim. Občutim pa stisko ljudi okoli sebe in tudi to me spravlja v določeno mero nelagodja.”

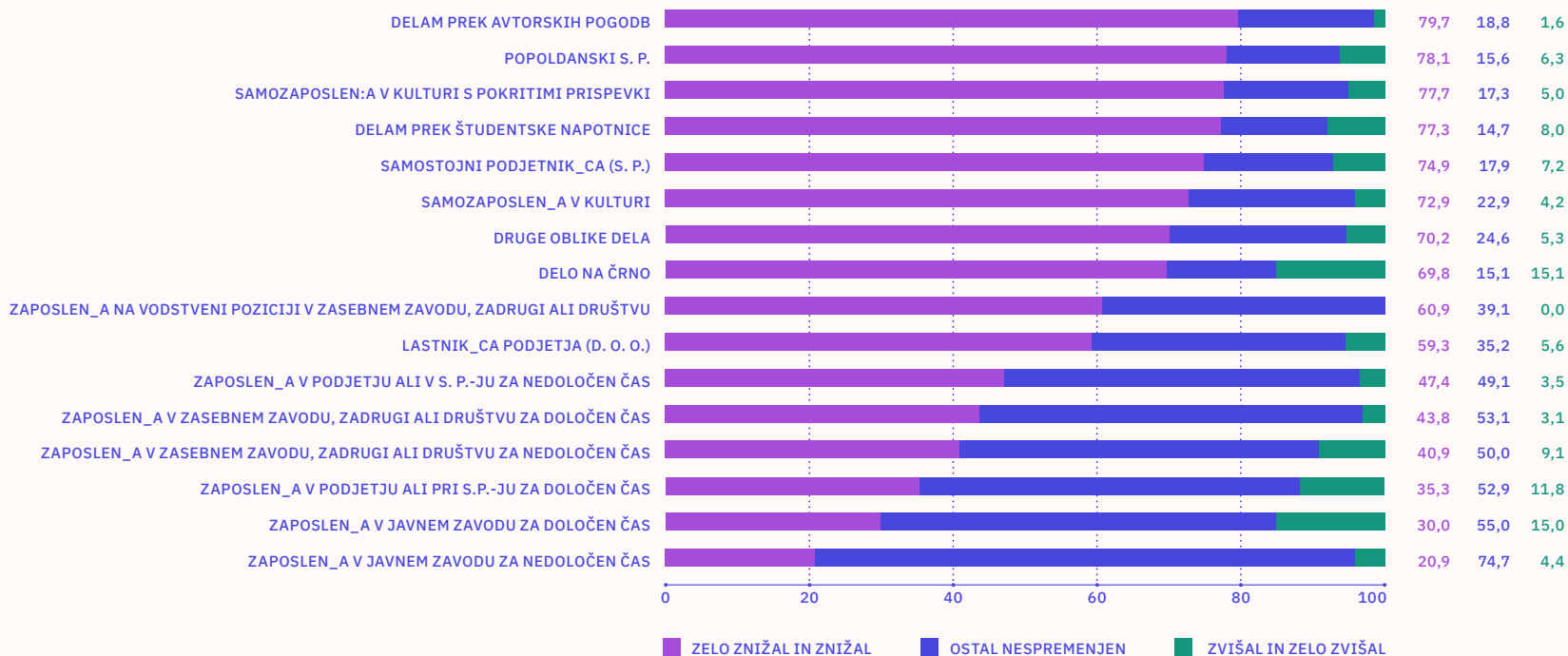
🔍 Kakšen je tvoj redni mesečni dohodek?

Če nimaš rednega dohodka, ker si samozaposlen_a, določi mesečni približek/povprečje.

IV.I Prihodki

Ne le, da so prekarizirani delavci, kot kaže Slika 23, plačani najmanj, ampak so to tudi delavci, ki se jim je v epidemiji zaslužek v največji meri znižal ali zelo znižal. Zaznano je hitro povečevanje razlik med delavci v javnih, varnejših zaposlitvah in prekarci zasebniki.

Slika 24 – Vpliv epidemije covid-19 na spremembo mesečnega prihodka glede na pravni status (v %).

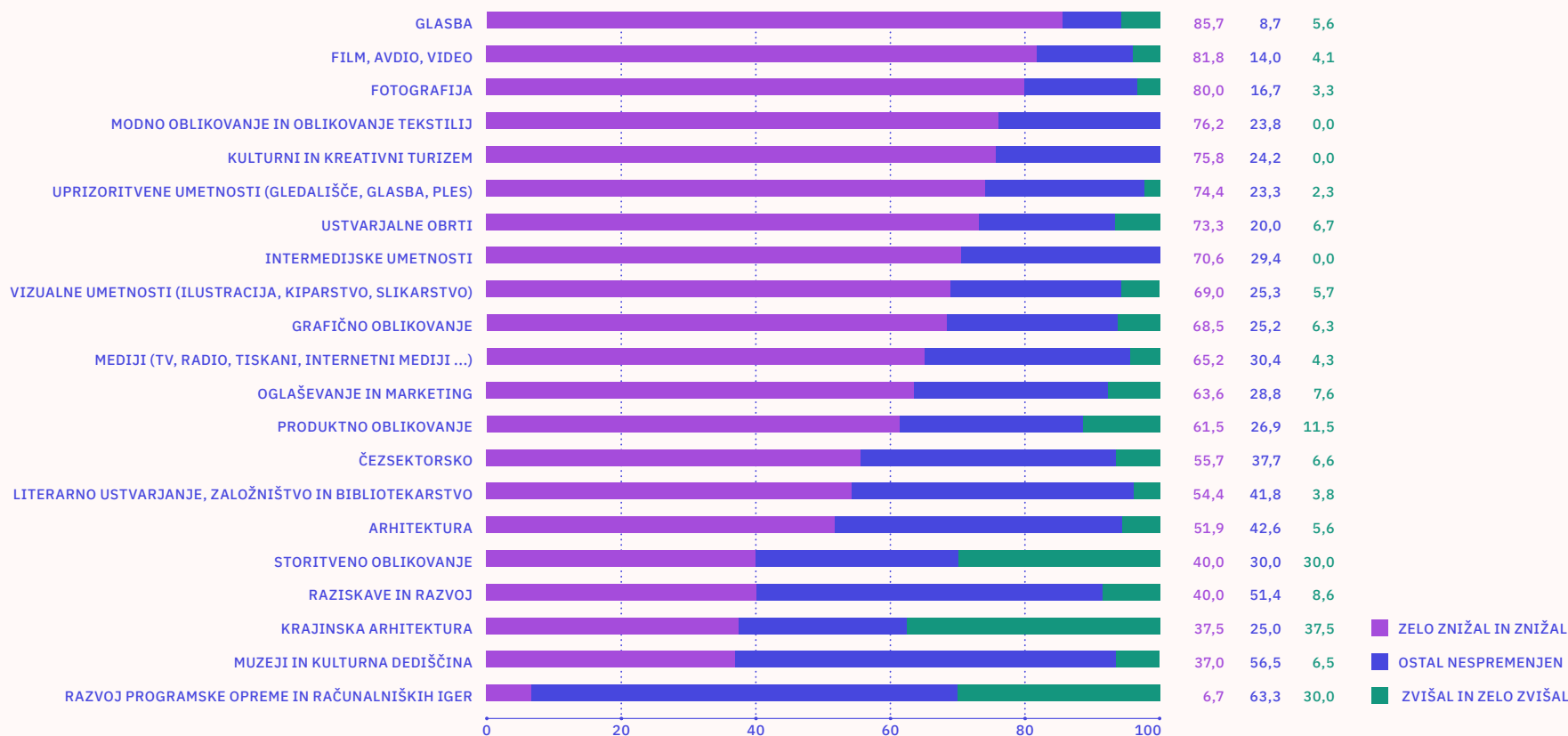
“Iz redne zaposlitve za nedoločen čas me je podjetje odpustilo, poslalo na zavod in zahtevalo, da delam naprej preko s. p.-ja od doma, oz. po potrebi iz nekdanje pisarne. Tako se je v marcu zaradi šole na daljavo moje delo prestavilo na dom, kjer sem poskušala nemoteno opravljati delo še naprej (kljub šolanju dveh otrok in statusu samohranilke), kar pa ni bilo dovolj za delodajalca in so mi prekinili delovno pogodbo.”

Možni razlogi: Moj redni mesečni dohodek se je v primerjavi z obdobjem pred pandemijo covid-19:

IV.I Prihodki

Glasba, film in AV, fotografija, moda in oblikovanje tekstilij, kulturni in kreativni turizem, ustvarjalne obrti ter uprizoritvene umetnosti so podpanoge, v katerih se je vsaj trem četrtinam delavcem letos mesečni prihodek znižal oziroma zelo znižal. Edino delavci na področju programske opreme in računalniških iger vpliva covid-19 na nižanje prihodkov ne čutijo.

Slika 25 – Vpliv epidemije covid-19 na spremembo mesečnega prihodka glede na podpodročje KKS (v %).

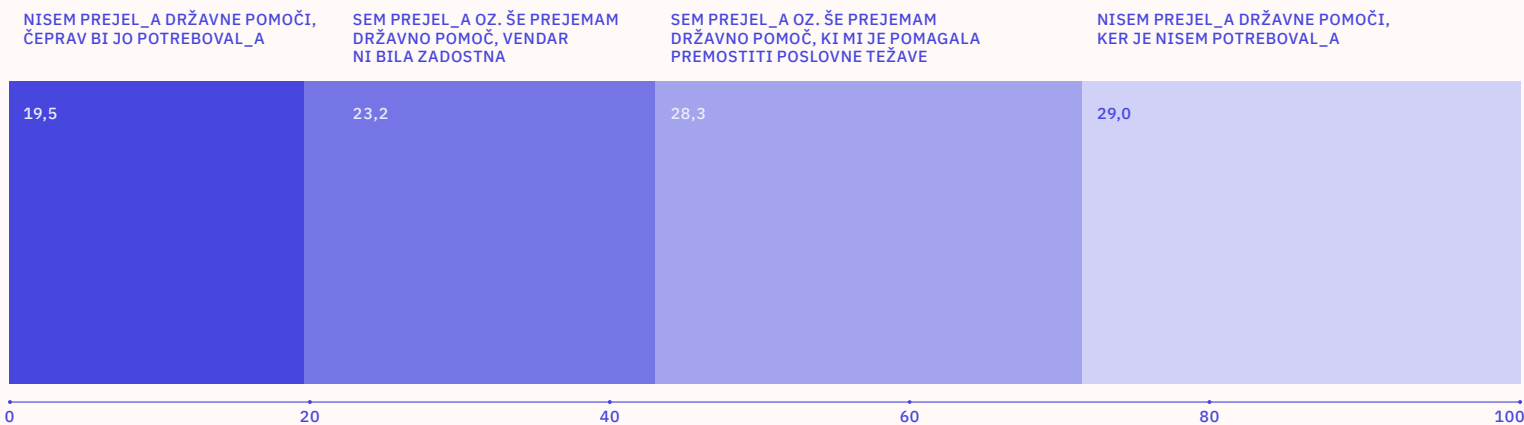
Možni redni mesečni dohodek se je v primerjavi z obdobjem pred pandemijo covid-19:

IV.II Upravičenost do pomoči

Štirje od desetih delavcev do pomoči, kljub temu da bi jo potrebovali, niso bili upravičeni, oziroma pomoč, ki so jo prejeli, ni zadostovala.

28,3 % delavcev je bilo do državne pomoči upravičenih in jim je le-ta pomagala premostiti poslovne težave. Nadaljnjih 29 % delavcev za pomoč ni zaprosilo, ker je niso potrebovali.

Slika 26 – Upravičenost in učinkovitost državne pomoči za blažitev posledic covid-19 epidemije (v %).

🔍 V času pandemije covid-19:

“Čeprav sem prejela državno pomoč, ki mi je v dveh mesecih leta 2020 pomagala premostiti poslovne težave, bom to pomoč v letu 2021 zaradi povsem nečloveških in nesmiselnih pogojev tudi vračala ... in se po vsej verjetnosti takrat ponovno znašla v finančni stiski.”

“Ukrepi so vse preveč usmerjeni na trenutno pomoč in le na mesece, ko je bila razglašena pandemija (marec, april, maj). Ker sodelujem s festivalom, za katerega se mi zdi, da še vsaj 2 leti ne bodo stopili na stare tirnice, bomo imeli tisti, ki sodelujemo z organizatorji dogodkov, po oceni večji upad dohodka šele v letih 2021 in 2022.”

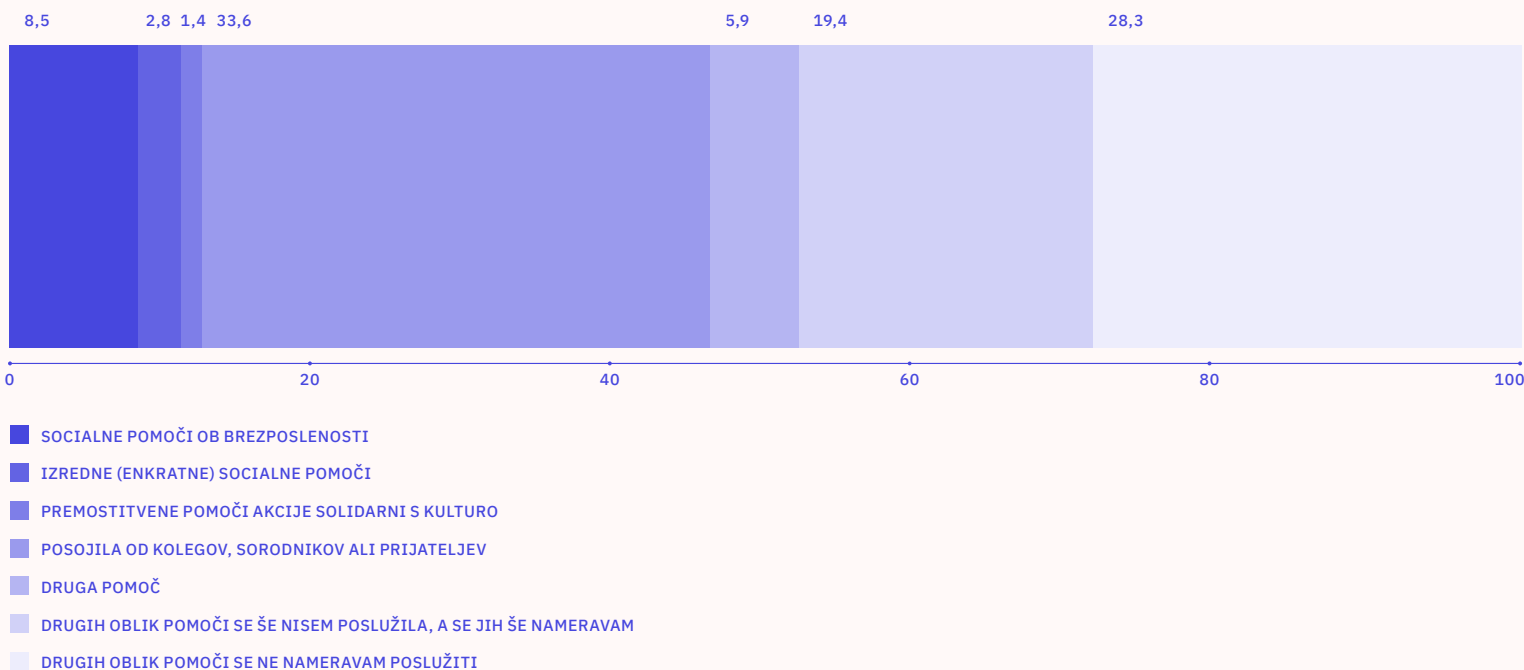

IV.II Upravičenost do pomoči

Delavci, ki do državne pomoči niso bili upravičeni ali pa le-ta ni bila zadostna, so v tretjini primerov zato, da prebrodijo finančno stisko, za posojilo prosili bližnje. V 12,7 % so se obrnili po pomoč na CSD oziroma na sorodne inštitucije.

Vsak peti med njimi bo za pomoč še zaprosil.

Slika 27 – Posluževanje alternativnih rešitev za premoščanje finančne stiske (v %).

Ali si se za premostitev finančne stiske poslužil_a še katerih drugih oblik pomoči?

“Ne delam, denar si sposojam, dolgovi se višajo, zaslužka pa ni.”

“Sem prejemnica denarne socialne podpore. Drugih denarnih dohodkov nimam. Za nekatere predstave dobimo za plačilo hrano.”

IV.III Stiske

Delavci poročajo o doživljanju številnih psiho-socialnih in ekonomskih stisk, ki so posledica epidemije covid-19. Ljudje občutijo strah in tesnobo, izčrpanost, pojavlja se občutek nesmisla in osamljenosti.

Vse več kulturno-kreativnih delavcev drsi v revščino: obračajo vsak evro, imajo težave s plačevanjem najemnine in osnovnih računov, zato se tudi zadolžujejo.

1 Strah in tesnoba

“Velik psiho finančni pritisk in strah. Osebno čutim globoko stisko, koliko je takih še na slabšem? Letos radikalno vse razpada, in prihodnost obstoja je postala temačna. Psihološko je stanje težko.”

2 Izčrpanost

“V obdobju prvega "lockdowna" marca je še nekako šlo, zdaj pa smo že vedno bolj izčrpani in ne več toliko optimistični.”
“Moja izkušnja nedela je zelo garaška. Enormno se je povečalo gospodinjsko, neplačano delo.”

3 Občutek nesmisla

“Včasih celo razmišljam, da bi bilo bolj fiksno, varno in smiselno, če grem obirat jabolka ali pa pomagat na kmetijo, ker se to potrebuje. Pa vendar je to le misel, moje poslanstvo je v kulturi in tudi to je hrana za ljudi.”

4 Osamljenost

“A vseeno smo ljudje in ni ok, da smo samo na spletu, rabimo druženje, objeme, nasmehe ...”
“Manj je stikov, več je osamljenosti in iskanja po praznih ulicah in travnikih.”

5 Obračanje vsakega evra

“Račune za TV, internet, telefon sem skrčila na minimum: zamenjala naročniške pakete, hrano skrčila na najnujnejše prehranjevanje, oblačil ne kupujem več, plačljivo zobozdravstveno storitev sem ukinila.”

6 Težave s plačevanjem najemnine

“Zamujam že štiri najemnine.”
“Nisem sposobna, brez zamude in opominov, poravnati tekočih mesečnih stroškov (prispevki, hrana, mesečni računi ...).”

7 Zadolževanje

“Sem nezmožna preživeti samo sebe in sem prisiljena si sposojati denar za najnujnejše (plačevanje računov, najem stanovanja).”

8 Drsenje v revščino

“Obroki hrane so omejeni: največ 1–2 na dan. Bojim se upati, da bo vse v redu.”
“Prihaja kurilna sezona in če se ne bo kaj spremenilo, nas bo zeblo.”

IV.IV Viri prihodkov

Že pomladi smo identificirali nizko odvisnost KKS od javnega financiranja, saj naj bi razpisi na lokalni, državni in EU ravni v lanskem prometu delavcev predstavljali le 10,5 % prihodkov. Ob vnovičnem merjenju je ta odstotek višji (18,3 %), a še vedno delež javnega financiranja predstavlja manj kot petino celotnega prometa.

V letu 2019 je prodaja izdelkov ali storitev delavcev naročnikom iz gospodarstva, nevladnega in javnega sektorja ter končnim potrošnikom predstavljala 70,1 % in tudi ta delež je blizu pomladnemu merjenju (62 %).

Preverili smo tudi, kolikšen delež od prodaje izdelkov ali storitev je po oceni delavcev posredno financiran z razpisov in sicer so ga ovrednotili na 11,3 %. Skratka, odvisnost od razpisnih sredstev KKS je tudi z upoštevanjem posrednega financiranja nizka, 29,6 %, kar izpodbija ustaljena prepričanja o veliki odvisnosti tega sektorja od javnega denarja.

Slika 28 – Lokalna, regionalna in EU razpisna sredstva v letu 2019, prihodki od prodaje izdelkov in storitev ter ostali prihodki (v %).

“Želim si le, da bi me država in institucije pustile biti, da lahko predstavim ljudem svoje glasbeno ustvarjanje in da nisem upoštevan kot parazit, saj nikomur nikoli nič nisem vzel, niti socialne podpore. Vse kar imam, sem si pošteno prislužil s svojim delom.”

- ❓ Kolikšen odstotek OD VSEH VAŠIH PRIHODKOV v letu 2019 predstavljajo slovenska (lokalna ali državna) razpisna sredstva?
- ❓ Kolikšen odstotek OD VSEH VAŠIH PRIHODKOV v letu 2019 predstavljajo evropska razpisna sredstva?
- ❓ Kolikšen delež OD VSEH VAŠIH PRIHODKOV v letu 2019 predstavljajo sredstva, ki ste jih zaslužili s prodajo vaših izdelkov ali storitev naročnikom iz gospodarstva, nevladnega sektorja, javnega sektorja ali končnim potrošnikom?

IV.IV Viri prihodkov

Slika 29 pojasnjuje, zakaj je v jesenskem merjenju sicer še vedno nizek odstotek javnega financiranja (18,3 %) za 8 % višji kot pomladi. V jesenskem merjenju smo uvedli dve novi podpanogi (muzeji in kulturna dediščina ter čezsektorsko), ki sta poleg intermedijskih, ki so bile v pomladnem obdobju identificirane kot največji prejemnik slovenskih in EU sredstev, na prvih treh mestih.

Najvišji, več kot tretjinski delež posrednih javnih sredstev, je značilen za muzeje in kulturno dediščino, visok je tudi pri podpanogi storitveno oblikovanje in intermedijske umetnosti. Sicer je posredno razpisno financiranje prek nakupa izdelkov ali storitev nizko, v povprečju predstavlja zgolj 11,3 %.

Slika 29 – Lokalna, regionalna in EU razpisna sredstva v letu 2019 in delež posrednega razpisnega financiranja prodajnih prihodkov v letu 2019 po področjih KKS (v %).

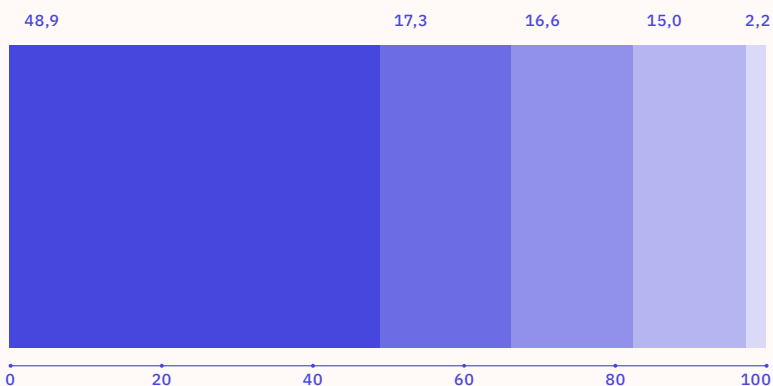

IV.V Poslanstvo in preživetje

Nizek delež javnega financiranja dodatno osvetli razmerje med poklicnim poslanstvom in dodatnimi dejavnostmi kulturno-kreativnih delavcev. Polovica vseh delavcev si s svojim poklicnim poslanstvom v celoti zagotavlja preživetje.

Skoraj tretjina kulturno-kreativnih delavcev (31,6 %) mora za preživetje opravljati dodatne dejavnosti, ki niso povezane z njihovim poklicnim poslanstvom. Te dodatne dejavnosti večinoma niso ustvarjalna dela, saj v treh četrtinah (78,3 %) bodisi ne sodijo v kulturno-kreativni sektor ali so to podporna dela ustvarjanju v KKS.

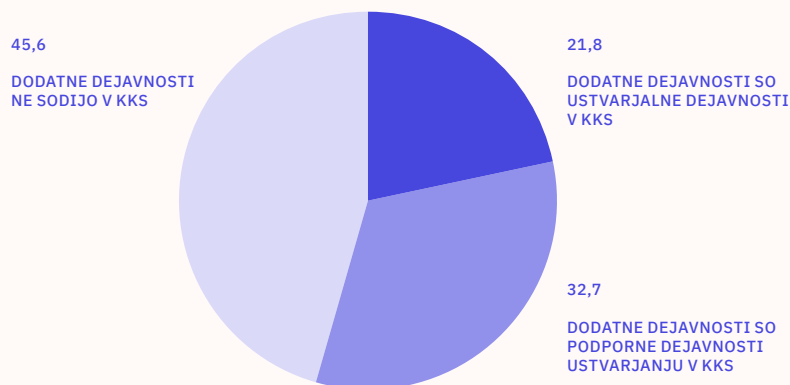
Slika 30 – Razmerje med poklicnim poslanstvom in dodatnimi dejavnostmi za zagotavljanje preživetja (v %).

- MOJE POKLICNO POSLANSTVO MI (SKORAJ) V CELOTI OMOGOČA PREŽIVETJE
- POKLICNO POSLANSTVO MI PRINESE VEČ KOT POLOVICO POTREBNEGA DENARJA, MANJ KOT POLOVICO DODATNE DEJAVNOSTI
- POKLICNO POSLANSTVO MI PRINESE MANJ KOT POLOVICO POTREBNEGA DENARJA, VEČ KOT POLOVICO DODATNE DEJAVNOSTI
- MOJE POKLICNO POSLANSTVO MI NE OMOGOČA PREŽIVETJA, DENAR SI MORAM VEČINOMA ZASLUŽITI Z DRUGIMI DEJAVNOSTMI
- DRUGO

🔍 Kakšno je tvoje razmerje med poklicnim poslanstvom in dodatnimi dejavnostmi, da lahko preživiš?

Slika 31 – Značilnosti dodatnih dejavnosti za zagotavljanje preživetja (v %).

🔍 Kakšne so te dodatne dejavnosti, ki jih opravljaš, da si zagotoviš preživetje?

“Dodatne dejavnosti so postale glavni vir zaslužka. Bistveno manj časa je za umetniške projekte, za učenje in raziskovanje.”

MED EPIDEMIJO JE ZA 20 % ZAZNAN PORAST PREŽIVLJANJA Z DODATNIMI DEJAVNOSTMI.

IV.V Poslanstvo in preživetje

Skoraj tretjina kulturno-kreativnih delavcev mora za preživetje poprijeti tudi za številna dela, ki so v malce manj kot polovici primerov izven kulturno-kreativnega sektorja. Najpogosteje gre za opravljanje gostinskih poklicev, nego in varstvo, čiščenje, delo v prodaji, poučevanje, administrativno delo, različna fizična in dostavna dela.

1 Gostinstvo

“Priložnostno kuhanje za otroke prek podjemne pogodbe (6.30–21.00); 5 obrokov na dan; pol ure pavze vmes za 40 EUR neto na dan.”
“Večino prihodka dobim prek dela na črno kot kuhar.”

2 Varstvo in nega

“Osebni asistent za osebo s posebnimi potrebami.”
“Varstvo otrok, plačana pomoč na domu.”

3 Čiščenje in vzdrževanje

“Čiščenje apartmajev.”
“Čiščenje hlevov v Avstriji.”

4 Prodaja

“Namesto kreative se ta mesec popolnoma usmerjam v klasično prodajo.”
“Občasno delam tudi za blagajno v trgovini.”

5 Poučevanje

“Učenje plavanja, smučanja.”
“Pedagoško delo v zasebnem vrtcu, kjer sem zaposlena po pogodbi za 5-urno dnevno delo, po kateri mi lahko katerikoli dan prekinejo sodelovanje.”

6 Administracija

“Pretipkavanje avdio materialov.”
“Administracijska dela na projektih, ki niso navezana na kulturo.”

7 Fizična dela

“Nezahtevna gradbena dela.”
“Občasna dela, nabiranje grozdja itd.”

8 Prevozi in dostava

“Prevozi turistov.”
“Wolt, E-hrana razvoz.”

Velik odziv strokovne javnosti po predstavitvi prve raziskave je bila dodatna motivacija za njeno še skrbnejšo ponovitev. Celotna ekipa se zahvaljuje vsem organizacijam in posameznikom, ki ste nam pomagali, da je tokrat anketo rešilo še več delavcev kot spomladi. Najlepše se zahvaljujemo Centru za kreativnost za koprodukcijsko podporo in

razumevanje pomembnosti kontinuiranega spremljanja vpliva covid-19 epidemije na naš sektor. Izjemno vredna je bila tudi supervizijska podpora red. prof. dr. Irene Ograjenšek z Ekonomske fakultete UL. Hvala, Irena! Nenazadnje, največja zahvala gre vam, 1.578 delavcem, ki ste si vzeli čas in rešili anketo. Skupaj ste naši raziskavi namenili prek 386 ur!

Tako kot spomladi smo Eva, Polona in Teja analizirale in razlagale podatke, Marušina naloga je bila zopet ugotovitve preliti v čim bolj jasne podobe, Luka pa je skrbel za nemoten potek celotnega projekta.

Eva Matjaž

Sem psihologinja in magistra sociologije – socialnega dela v skupnosti. Že 20 let delam kot neodvisna raziskovalka. Zadnjih 10 let večinoma raziskujem polje dela in naraščajoče prekarizacije, potenciale ustvarjalnih skupnosti, pasti in priložnosti novih ekonomskih modelov ter alternativne modele turizma. Med kulturno-kreativnimi delavci sem predvsem poznana kot soustanoviteljica in programska vodja od januarja brezdomnega Poligon kreativnega centra.

Polona Černič

Sem analitsko-teoretska sociologinja. Dobrih deset let delam na področju raziskovanja in obdelave podatkov. Najprej na oddelku za raziskave in razvoj Slovenske turistične organizacije, zadnjih pet let delujem kot neodvisna raziskovalka in podatkovna analitičarka. V preteklosti sem pisala koncertne/glasbene recenzije in kritike. Zadnja leta sem del selekcijske in organizacijske ekipe ljubljanskega LGBT filmskega festivala.

Teja Kosi

Sem kulturologinja, ki izmenjuje in dopolnjuje polji raziskovanja in sodobne vizualne umetnosti. Od jeseni 2018 sem del ekipe Poligona, kjer med drugim preučujem (prihodnost) dela na področju kulture in ustvarjalnosti ter različne oblike podrejenosti. V sodelovanju z Ravnikar Gallery Space sem pripravila zbirko intervjujev z 19 umetniki, zbranih v knjigi *Personal outsiders: Mapping the Ljubljana art scene*, kjer tudi pripravljam in vodim niz dogodkov Osebne strani.

Maruša Račič

Sem oblikovalka, ilustratorka in fotografinja s statusom samozaposlene v kulturi. Po diplomii sem študij nadaljevala v Pragi, danes pa živim in ustvarjam med Krasom in Ljubljano. Med drugim sem tudi Poligonova hišna oblikovalka. Rada imam red in disciplino, zato z veseljem urejam tudi precej zakomplicirane tabele. Moja dela so bila večkrat razstavljena doma in v tujini. V predalu imam nekaj Brumnovih priznanj za projekte naročnikov, ki jih ni bilo strah uresničiti nenavadnih konceptov.

Luka Piškorič

Sem ekonomist in že več kot 25 let delujem v različnih vlogah na področjih kulturnega in kreativnega sektorja – največkrat kot producent, načrtovalec, svetovalec in predavatelj. Poleg vodenja kreativnega centra Poligon se ukvarjam s strateškim razvojem kulturno-kreativnega sektorja pri nas in v tujini. Sem soustanovitelj evropske mreže neodvisnih oblikovalcev kulturnih politik - Cultural Policy Designers Network in član odbora direktorjev mreže European Creative Hubs Network.

“Trenutno je stanje pri meni dobro, ne vem pa, kako bo v prihodnosti, saj je ekonomija povezana. Izpad dohodka enega, je izpad dohodka drugega. Domino efekt bo viden šele čez čas.”

Misel anketiranca/anketiranke

Raziskava je nastala v ko-produkciji Poligon kreativnega centra in Centra za kreativnost.

Projekt Czk sofinancirata EU iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija.

December 2020